

গাহ বাগিচাৰ কথা

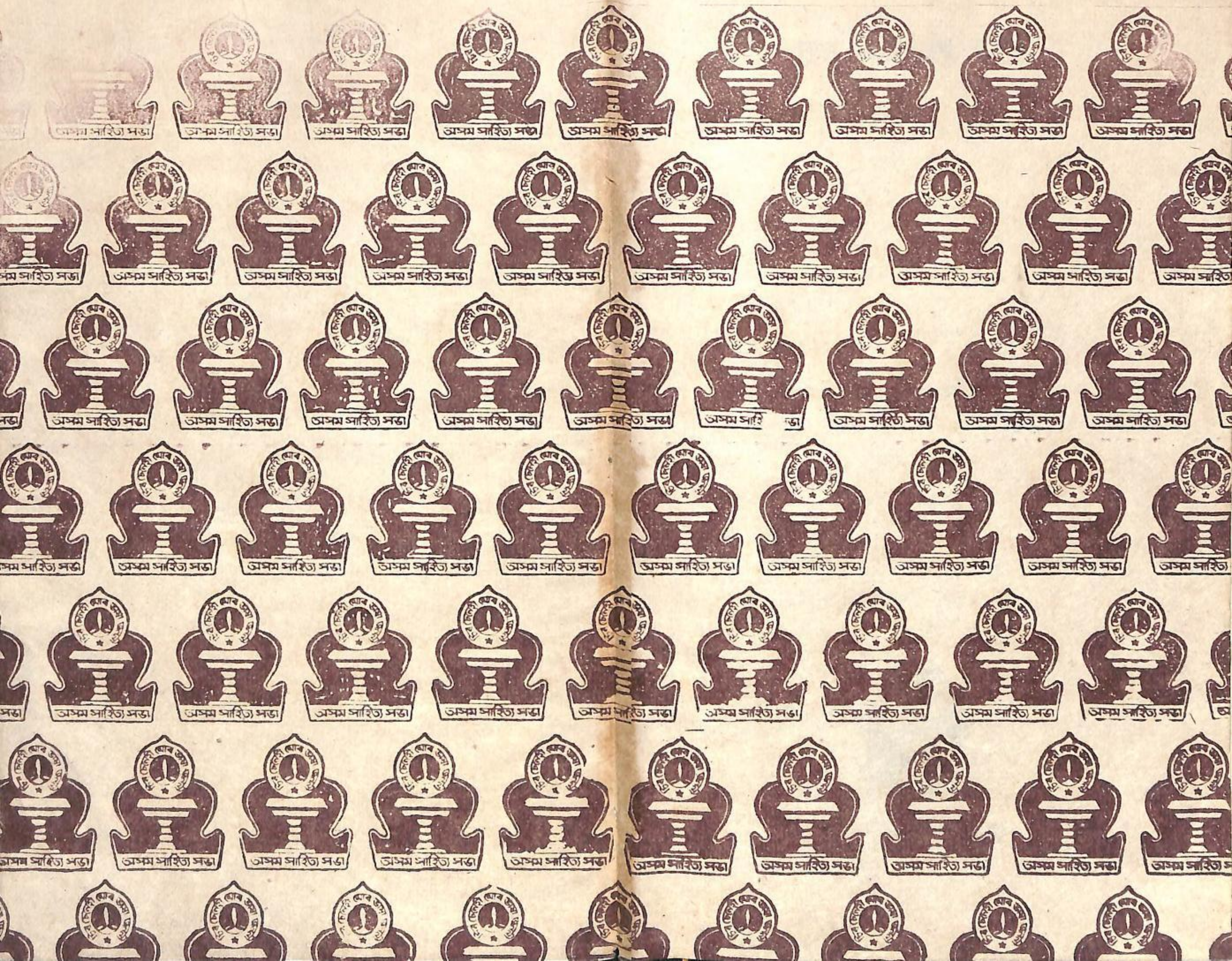
২৩২

অ: সা: ২৪
ক: নং- ২৪৪
চাৰ
KURM

সাহিত্য সভা

৩৩

চাহ বাগিচাৰ কথা

শ্ৰীমুখীল কুৰ্মী

অসম সাহিত্য সভা

CHAH BAGICHAR KATHA : A book on the tea-gardens
of Assam written by Shri Sushil Kurmi and published by
Shri Satish Chandra Choudhury, General Secy. Asam Sahitya
Sabha, Chandrakanta Handique Bhawan, Jorhat-785001.
First ed. 1981. Second ed. 1990. Price Rs. 6.00 only.

চাহ-বাগিছাৰ কথা

লেখক :

শ্ৰীমুখীল কুৰ্মী

① অসম সাহিত্য সভা

প্ৰকাশক :

শ্ৰীসতীশ চন্দ্ৰ চৌধুৰী

প্ৰধান সম্পাদক,

অসম সাহিত্য সভা

চন্দ্ৰকান্ত সন্দিকৈ ভৱন,

যোৰহাট-৭৮৫০০১

প্ৰথম প্ৰকাশ : ১৯৮১

দ্বিতীয় প্ৰকাশ : ১৯৯০

ছপা সংখ্যা—১,০০০

বেটুপাত অংকন :

অবিনাশ শৰ্মা

মূল্য : ছয় টকা

ছপা :

লক্ষ্মী প্ৰেছ

বৰপেটা-৭৮১৩০১

প্ৰধান সম্পাদকৰ এষাৰ

(দ্বিতীয় সংস্কৰণৰ প্ৰসংগত)

অসম সাহিত্য সভাই শিশুৰ উপযোগী গ্ৰন্থ প্ৰকাশৰ ক্ষেত্ৰত
বিশেষ অগ্ৰাধিকাৰ দি আহিছে। ইতিমধ্যে সভাই চাহ-বাগিছাৰ
অসমীয়া সকলৰ ভালে সংখ্যক পৰিচয় জ্ঞাপক গ্ৰন্থ প্ৰকাশ কৰিছে।
সেই গ্ৰন্থসমূহৰ ভিতৰত 'চাহ-বাগিছাৰ কথা' নামৰ গ্ৰন্থখনো
অন্যতম।

প্ৰস্তুত গ্ৰন্থখনৰ চাহিদাৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি অসম সাহিত্য
সভাৰ ১৯৯০-৯১ বৰ্ষৰ সাধাৰণ প্ৰকাশনৰ আঁচনিত দ্বিতীয়বাৰৰ
বাবে অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হয়।

গ্ৰন্থখন পুনৰীক্ষণ কৰি সহযোগ আগবঢ়োৱাৰ বাবে অধ্যাপক
শ্ৰীযুত ৰজনীকান্ত দেৱশৰ্মালৈ সভাৰ হকে গভীৰ কৃতজ্ঞতা জনোৱা
হল। পুনৰ ছপোৱাৰ ক্ষেত্ৰত সক্ৰিয়ভাৱে সহযোগ আগবঢ়োৱাৰ
বাবে সভাৰ গুৱাহাটী কাৰ্যালয়ৰ সহকাৰী সম্পাদক শ্ৰীপ্ৰমোদ
কাকতিৰ শলাগ ললোঁ।

গ্ৰন্থখন নিচেই কম সময়ৰ ভিতৰতে সেৱাৰ মনোভাৱেৰে ছপাই
দিয়াৰ বাবে বৰপেটাৰ লক্ষ্মী প্ৰেছৰ স্বত্বাধিকাৰী তথা কৰ্মচাৰীবৃন্দৰ
ওচৰত কৃতজ্ঞতা প্ৰকাশ কৰিছোঁ।

চন্দ্ৰকান্ত সন্দিকৈ ভৱন

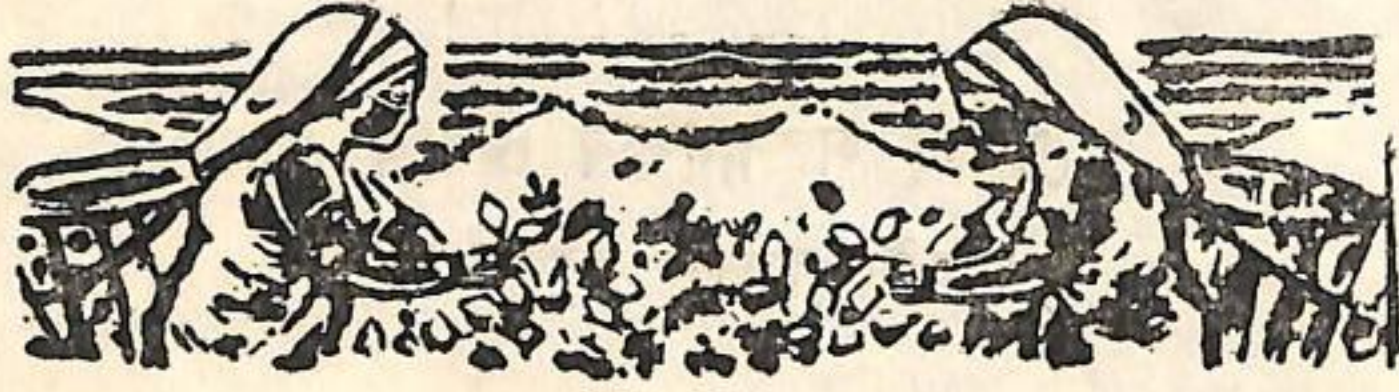
যোৰহাট-৭৮৫০০১

জুন, ১৯৯০ চন

শ্ৰীসতীশ চন্দ্ৰ চৌধুৰী

প্ৰধান সম্পাদক,

অসম সাহিত্য সভা

প্রধান সম্পাদকৰ কথা

(প্রথম সংস্কৰণৰ প্ৰসংগত)

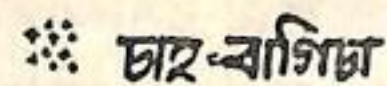
দেশৰ অৰ্থনীতিত অসমৰ চাহ-শিল্পই যিদৰে এটি গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছে ঠিক তেনেদৰে অসমৰ সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক জীৱনতো চাহ-বাগিচাই এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা লৈছে। উনবিংশ শতিকাৰ তৃতীয় দশকৰ পৰাই অসমত বৃটিছ কোম্পানীয়ে খোলা চাহ-বাগিচাত কাম কৰিবলৈ ভাৰতবৰ্ষৰ বিভিন্ন ঠাইৰ পৰা এক বৃদ্ধন সংখ্যক লোক অনা হয়। জীৱিকাৰ সন্ধানত চাহ-বাগিচাত কাম কৰিবলৈ অহা এই লোকসকলে পূৰ্বৰ ঠাইৰ লগত সকলো সম্পৰ্ক ছেদ কৰি কোম্পানীৰ অধীনত কাম কৰিবলৈ ল'লেহি। হাড়ক মাটি, তেজক পানী কৰি এওঁলোকে অসমৰ মাটিত চাহ-বাগিচা গঢ়ি তুলিলে।

অসমৰ চাহ-বাগিচাত কাম কৰিবলৈ আহি থিতাপি লোৱা এই সকল লোক অসমীয়া জাতিৰ অবিচ্ছেদ্য অংগত পৰিণত হ'ল। এই লোকসকলক অনেকেই চাহ-বনুৱা বা চাহ-মজুত্ব বুলি ক'লেও, অসম সাহিত্য সভাই “চাহ-বাগিচাৰ অসমীয়া” বুলি ক'বলৈহে ভাল পায়। আধুনিক অসমীয়া ভাষাত চাহ-বাগিচাৰ অসমীয়া-সকলৰ মুখৰ অনেক শব্দই যিদৰে স্থান লাভ কৰিছে, ঠিক তেনেদৰে

আৰম্ভণি :

“চাহ” শব্দটো চীন দেশৰ পৰা অহা বুলি কয়। ইংৰাজীৰ “Tea” বা জাৰ্মানৰ “Thee” শব্দ দুটা চীনা ভাষাৰ পৰা আহিছে। এসময়ত অসমৰ পাহাৰৰ জনজাতিৰ মাজত চাহ যেনেকৈ এবিধ নিচাজাতীয় দ্ৰব্য হিচাপে ব্যৱহৃত হৈছিল ঠিক তেনেদৰে প্ৰায় পাঁচ হেজাৰ বছৰৰ আগতে চীন দেশত চাহ ব্যৱহৃত হৈছিল এবিধ দৰৱ জাতীয় দ্ৰব্য হিচাপে। চীন দেশত প্ৰথম পানীয় হিচাপে ব্যৱহৃত হোৱা চাহৰ প্ৰথম আৰু প্ৰধান পৃষ্ঠপোষক হ'ল ইংলণ্ড। চাহ খোৱাটো বহুতে বেয়া বুলি ভাবে। জাৰ্মানিৰ এজন বিখ্যাত ডাক্তৰে এঠাইত লিখিছে “ই মানুহক মৃত্যুৰ মুখলৈ ঠেলি দিয়ে—বিশেষকৈ সেইসকলক যাৰ বয়স চল্লিশৰ উদ্ধত। বিখ্যাত সাহিত্যিক সমালোচক ডঃ জনচেনেও চাহ খোৱাৰ বিৰুদ্ধে মাত মতি গৈছে। ভাৰতৰ চাহ-বাগিচাত সাধাৰণতঃ মাৰ্চ, এপ্ৰিল আৰু মেই মাহত পাত তোলা হয়। উৰ্বৰা মাটিৰ লহপহীয়া চাহগছৰ ‘এটি কলি দুটি পাত’ চাৰিৰ পৰা পাঁচ ইঞ্চিৰ ভিতৰত জোখ কৰি ছিঙা হয়। বৰষুণ বা ডাৱৰীয়া বতৰত পাত ছিঙিলে পাতৰ গুণ বেয়া হয়। ভাৰতীয় চাহ-খেতিয়কে যিদৰে এইবোৰ কথালৈ লক্ষ্য ৰাখে ঠিক তেনেদৰে চীন দেশৰ চাহ-খেতিয়কেও এইবোৰ কথালৈ লক্ষ্য ৰখা দেখা যায়। অতীজতে চীন দেশত সকলো দুখীয়া খেতিয়কে সকলো আঁচনি লৈ চাহ-খেতি কৰিছিল। সকলো খেতিয়কৰ হাতত সকলো বাগিচাই গঢ় লৈ উঠাৰ বহু শতাব্দীৰ আগতে ইংৰাজসকলে ভাৰত ভূমিত চাহ-খেতি কৰাৰ কথা ভাবিছিল। জাপানত খৃঃ পূঃ ছয়-আঠ শতিকাৰ ভিতৰত বৌদ্ধধৰ্মা-ৱলম্বীসকলে চাহক ঔষধ হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰিছিল। ভূটানত ভাত বা ভাতজাতীয় আহাৰৰ লগত চাহ খোৱাটো জাতীয় নিয়ম। তিব্বতত চাহৰ লগত আটা গুলি হাতীদাঁত নমুনা কাঠিৰে লগাই খায়।

Prosperous tea more adifying far
than clubs, plays unvaried; and war"

অসমৰ চাহৰ মানচিত্ৰ

১৮১৯ চনত অসমৰ গবৰ্ণৰ জেনেৰেলৰ এজেন্ট মিঃ ডেভিড স্বৰ্গেট অসমত চাহ-খেতিৰ সম্ভাৱনাৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি “ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানী”ৰ বিখ্যাত উদ্ভিদবিদ ডঃ এন ওৱালিছলৈ এই বিষয়ে চিঠি লিখে। চিঠিত কলিকতাত থকা উক্ত কোম্পানীৰ বোটানিকেল গাৰ্ডেনৰ পৰা চীনজাতীয় চাহৰ সঁচ বিচৰা হয়। বিচৰামতে সঁচ পঠালে কিন্তু কামত নাহিল। ১৮২৪ চনত মিঃ স্বৰ্গেট চাহাবে আকৌ সঁচ পঠিয়াবলৈ কোম্পানীক অনুৰোধ কৰিলে। ইতিমধ্যে মেজৰ ববাৰ্ট ব্ৰুছ আৰু ছি, এ ব্ৰুছ আহি পালে। দুয়ো ভায়েক-ককায়েক। ববাৰ্ট ডাঙৰ ছি, এ সৰু। মেজৰ ববাৰ্ট ব্ৰুছ এজন সুদক্ষ ব্যৱসায়ী আছিল। তেওঁ ব্যৱসায় সংক্ৰান্তত উজনি অসমলৈ যায় আৰু “ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানী”ৰ পৃষ্ঠপোষকতাত পূৰ্ণানন্দ সিংহৰ এজেন্ট হিচাপে নিয়োজিত হয় আৰু উজনি অসমত লাসন চালাৱাত কোম্পানীৰ তৰফৰ পৰা পূৰ্ণানন্দ সিংহক যথেষ্ট সহায় কৰে। অসমৰ ছাবিত চাহ থকাৰ কথা ১৮২৩ চনতে সন্তোষ পাই থকা ববাৰ্ট ব্ৰুছে এজন চিংফো মূৰব্বীৰ লগত চাহ যোগান ধৰা সম্পৰ্কে এখন চুক্তি কৰে।

অসমৰ অৰ্থ সম্পদৰ পুংখানুপুংখভাৱে সম্বলিত লৈ এটা বিতং
টোকা যুগুত কৰিবলৈ ১৮৩২ চনত কে.পুইন এফ জেনকিনস ভাৰ
দিয়া হয়। জেনকিনস শিছত ১৮৩৪ চনত “নৰ্থ ইষ্টাৰ্ন ফ্ৰণ্টিয়াৰ”ৰ
বাবে গভৰ্ণৰ জেনেৰেলৰ এজেণ্ট হয়। এজেণ্টৰ হেড অফিচ আছিল
ঘোৰহাটত। জেনকিনে ছুৰুৰ ধৰি অসমৰ ওপৰত অধ্যয়ন চলাইছিল।
মিঃ ডেভিড স্কটে তাৰ দহবছৰ আগতে অসমৰ হাবিত চাহগছ পোৱা
যায় বুলি ব্যক্ত কৰে। অসমৰ হাবিত পোৱা আটাইতকৈ ডাঙৰ

চাহগছ জোপাৰ গা-গছৰ বেৰ ২ ঘনফুট আৰু ওখই প্ৰায় ৪০' ফুট আছিল। ইফালেদি মিঃ চাৰ্লটনে নিজকে অসমৰ চাহ আৱিষ্কাৰক বুলি দাবী কৰে। এইলৈ ১৮৪১ চনত "Agricultural and Horticultural Society"ত ছলস্থলৰ সৃষ্টি হয়।

চাহ খেতিৰ বাবে চীন দেশৰ পৰা কমেও ৫০ জন দক্ষ কৰ্মী আনিবৰ কাৰণে সেই সময়ৰ "চাহ কমিটি"ৰ সম্পাদক মিঃ গৰ্ডন চাহাবক চীনলৈ পঠোৱা হয়। চীনা কৰ্মী অনাৰ পিছত মিঃ গৰ্ডনক আকৌ এবাৰ চীন দেশলৈ পঠিয়ায়। এইবাৰ কৰ্মী আনিবৰ বাবে নহয় চাহৰ সঁচ আনিবৰ কাৰণেহে পঠোৱা হয়। মিঃ গৰ্ডনে তাৰ পৰা কলিকতাৰ ঠিকনাত তিনিবাৰ তিনি বকমৰ উত্তম ধৰণৰ চাহৰ সঁচ পঠিয়ায়। চীনত থকা কালৰ ভিতৰতে গৰ্ডন চাহাবে চাহ খেতি সম্পৰ্কীয় বিভিন্ন দিশ অধ্যয়ন কৰে আৰু উত্তম চীনা চাহৰ উৎপাদনৰ বিষয়ে চালি-জাৰি চায়।

অসমত চাহৰ আৱিষ্কাৰক সম্পৰ্কে বিজ্ঞানসন্মতভাৱে অনুসন্ধান কৰিবলৈ চাহ কমিটিয়ে এক বিশেষ বিজ্ঞদলক অসমলৈ পঠায়। এই দলত মিঃ ওৱালিছ, মিঃ মেকলেণ্ড আৰু মিঃ গ্ৰিফথ আছিল। দলৰ প্ৰথম বৈঠক উজনি অসমৰ শদিয়াত বহে। দলে কলিকতাৰ পৰা অসম অভিমুখে বাওনা কৰাৰ ডেৰমাহৰ পাছত এই বৈঠক বহে। বৈঠকত লেঃ চাৰ্লটনৰ নবনিযুক্ত বিষয়া মিঃ ব্ৰুছও যোগদান কৰে। বৈঠকৰ সবিশেষ বিৱৰণৰ গম পোৱা নাযায়। দলটিয়ে বিভিন্ন ঠাইত পৰিভ্ৰমণ কৰি চাহ-খেতিৰ বাবে উপযুক্ত মাটিৰ ওপৰত পৰীক্ষা নিৰীক্ষা চলোৱাৰ উপৰিও হাবিয়ে বনিয়ে ঘূৰি অসমৰ হাবিত লুকাই থকা থলুৱা চাহৰ সঁচ সংগ্ৰহ কৰে।

অসমৰ বনাঞ্চলত চাহ অতীজৰে পৰা অজানিত আৰু অবহেলিতভাৱে সিচৰতি হৈ আছিল। চাহ অসমৰ অতীত সম্পদ। এই বিষয়ে ১৮৩৬ চনত প্ৰকাশিত "Asiatic journal"ত সুন্দৰভাৱে লিখা

আছে। শদিয়া অঞ্চল চিংকোইতৰ অধীনত আছিল।

১৮৩৬ চনত মিঃ ছি, এ ব্ৰুছৰ প্ৰমোছন হয়। প্ৰমোছন পাই তেওঁ "চাহ বনাঞ্চল"ৰ অধীক্ষক হয়। সেই সময়ত তেওঁৰ দৰমহা আছিল মাহে ৪০০ (চাৰিশ) টকা। তেওঁৰ দিনতে শদিয়াৰ পৰা চাহৰ সঁচ আনি জয়পুৰত চাহ-খেতি আৰম্ভ কৰা হয়। ডিব্ৰুগড়ৰ পৰা ১৮ মাইল দূৰত অৱস্থিত চাবুৱাত ১৮৩৭ চনত নতুনকৈ চাহ খেতি আৰম্ভ কৰা হয়। চাবুৱাত আৰম্ভ কৰা এইবাৰৰ চাহ-খেতি চীনা সঁচৰে আৰম্ভ কৰা হয়। অসমৰ প্ৰথম চাহ বাগিচা চাবুৱা বুলি জনা যায়। "চাহ বোৱা" বা "চাহ ৰোৱা"ৰ পৰা চাবুৱা নামৰ উৎপত্তি বুলি ঠাৱৰ কৰা হয়।

১৮৩৮ চনৰ ২৩ মাৰ্চ তাৰিখে অসমৰ পৰা প্ৰথম ১২ বাকচ চাহপাত বিলাতলৈ পঠোৱা হয়। এই চাহপাত অতি উৎকৃষ্ট বুলি বিলাতে অভিহিত কৰে। অসমৰ চাহত মুগ্ধ হৈ বিলাতে অসমৰ চাহ আমদানি কৰিবলৈ ধৰিলে আৰু বিশ্বৰ বজাৰত অসমৰ চাহে এক সুকীয়া স্থান অধিকাৰ কৰিবলৈ ক্ষমতা অৰ্জন কৰিলে।

"ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানী"য়ে অসমত প্ৰথম চাহ-খেতি আৰম্ভ কৰে ১৮৩৯ চনত। তেওঁলোকে চীনা সঁচ ব্যৱহাৰ কৰি চাবুৱা, জয়পুৰ, চোটটিংবাই আৰু শুকান পুখুৰীত চাহ বাগিচা খোলে। ১৮৩৯ চনৰ ১০ জুনত বিখ্যাত আলোচনী "এছিয়াটিক ছোছাইটি"ত প্ৰকাশ পোৱা মিঃ ছি, এ ব্ৰুছৰ তথ্য গধুৰ প্ৰবন্ধ "Jaipur in Assam"ত এই বিষয়ে বহুলাই লিখা আছে। এই ব্ৰুছ চাহাবেই অসমৰ থলুৱা অসমীয়া মানুহ চাহ-বাগিচাত বহুৱা কাম কৰিবলৈ অনুপযোগী বুলি প্ৰথমতে মত প্ৰকাশ কৰে। কানি খোৱা অসমীয়া কামত অকৰ্মণ্য বুলি অভিহিত কৰি বাহিৰৰ পৰা বহুৱা অনাৰ ইচ্ছা কৰে আৰু সেইমতে ভাৰতৰ বিভিন্ন প্ৰান্তৰ পৰা দালালিৰ সহায়ত চাহ-বাগিচাত বহুৱা কাম কৰিবৰ কাৰণে মানুহ আনে।

১৮৩৯ চনৰ আগভাগত কলিকতাত “দেঙ্গল টি এছোছিয়েছন” গঠিত হয়। তাৰ কেইসপ্তাহমানৰ পিছতে ৫ লাখ পাউণ্ডৰ মূলধনেৰে লণ্ডনত “অসম কোম্পানী” গঠন কৰা হয়। এই কথা লণ্ডন টাইমছত পোৱা যায়।

চাবুৱা, দিনজয় আৰু কেইখনমান সৰু সৰু বাগিচাৰ বাহিৰে “ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানী”ৰ হাতত থকা সকলোবোৰ বাগিচা ১৮৪০ চনৰ মাৰ্চ মাহত প্ৰথমবাৰৰ বাবে চৰকাৰীভাৱে চাহপাত বিক্ৰী কৰা হয়। এই বিক্ৰী নীলাম “মেকেঞ্জিল লেন এণ্ড কোম্পানী”ৰ জৰিয়তে কৰা হয়। চিংফৌ মুখীয়ালৰ তত্ত্বাৱধানত উৎপাদন হোৱা ৩৫ বাকচ আৰু অসম চৰকাৰৰ তত্ত্বাৱধানত উৎপাদন হোৱা ২৫ বাকচ চাহপাত প্ৰথম নীলামত দিয়া হয়। এই চাহপাতখিনি নীলামৰ এবছৰ আগতে অৰ্থাৎ ১৮৪০ চনত উৎপাদন হোৱাৰ কথা পুৰণি নথিপত্ৰত বিচাৰি পোৱা যায়।

সময়ত “অসম কোম্পানী”ৰ সকলো সা-সম্পত্তি দুটা ভাগত কিবা কাৰণত বিভক্ত হব লগা হয়। উত্তৰ ডিভিজন আৰু দক্ষিণ ডিভিজন নামে বিভক্ত হোৱা এই অসম কোম্পানীৰ ডিভিজন দুটা যথাক্ৰমে ছি, এ ব্ৰুছ আৰু জে, ডব্লিউ মাষ্টাৰক চলাবলৈ দিয়া হয়। অসম কোম্পানীয়ে অসম চৰকাৰৰ পৰা চাহ খেতি কৰিবৰ বাবে “Assam waste lands Rule of 1838” মতে বিনাকাৰণত ২০ বছৰৰ বাবে লোৱা সকলোখিনি মাটি ডিভিজন দুটাই যথাযথভাৱে ভগাই লয়। বিনা কাৰণত ২০ বছৰ মিয়াদ পূৰ হোৱাৰ পিছত এই মিয়াদ আৰু ২৫ বছৰলৈ বঢ়াই লয়। পূব ডিভিজন নামে আৰু এটা নতুন ডিভিজন গঠিত হয়। ১৮৪২ চনত দক্ষিণ ডিভিজনৰ ১৬৪৫ একৰ আৰু উত্তৰ-পূব ডিভিজনৰ মুঠ ৬৬৬ একৰ মাটিত চাহ খেতি কৰা হয়। ১৮৫৩ চনত চেনিমৰা আৰু চিংফৌ নামেৰে দুখন চাহ-বাগিচা খোলা মণিৰাম দেৱানেই প্ৰথম অসমীয়া তথা ভাৰতীয় চাহ

খেতিয়ক।

অসমীয়া বনুৱাৰ দ্বাৰা বাগিচাৰ কাম নোহোৱাত অসমৰ বাহিৰৰ পৰা বনুৱা আনিব লগা হয়। বাহিৰৰ পৰা বনুৱা আমদানি কৰাটো খুব সহজসাধ্য কাম নাছিল। বনুৱাৰ বাবে হাবাখুৰি খাব লগা হৈছিল। কেনেকৈ ফুচুলাই মেলি হলেও বনুৱা আনিব পাৰি ইয়াৰ চিন্তাত বাতি বহুতৰে টোপনি নহৈছিল। দিনে বাতিয়ে কেৱল বনুৱাৰ চিন্তা। এই কথা কোম্পানীৰ ৰিপোৰ্টত ১৮৪০ চনত প্ৰকাশ পোৱাৰ বাহিৰেও ১৮৪১ চনৰ ৯ ছেপ্তেম্বৰৰ “ফ্ৰাইণ্ড ইণ্ডিয়া” সংখ্যাত সুন্দৰভাৱে প্ৰকাশ পাইছে। ভাৰতৰ বিভিন্ন প্ৰান্তৰ পৰা অসমলৈ বনুৱা অনাৰ চেষ্টা কৰাৰ উপৰিও চিঙ্গাপুৰ আদি ঠাইৰ পৰাও আনিবলৈ চেষ্টা কৰে। এই চেষ্টাৰ ফলস্বৰূপে চিঙ্গাপুৰৰ এক বৃজনসংখ্যক “চীনা বনুৱা” অসমলৈ আনে। সেইদৰে নেপালৰ পৰা “নেপালী বনুৱা” আনে। চীনা বনুৱাসকলক লৈ বৰ অনুবিধাৰ সন্মুখীন হব লগা হৈছিল। তেওঁলোকক পৰিচালনা কৰা বা বশবৰ্তী কৰি ৰখা বৰ টান হৈছিল। সিহঁতে নিজৰ ভিতৰতে সদায় কাজিয়া-পেচাল কৰি বৰ অশান্তি কৰি আছিল। ওচৰ চুবুৰীয়াৰ লগতো হাই-কাজিয়া, মৰা-মৰি প্ৰায়ে হৈছিল। এইবোৰ কাৰণত সিহঁতৰ ৬০ জনক সশ্রম কাৰাদণ্ড দি জেলৰ ভিতৰত ৰাখিছিল আৰু বাকীসকলক কলিকতাৰ “বনুৱা-চালান ডিপুটী” ঘূৰাই পঠায়। কলিকতা পাইও সিহঁতৰ উৎপাত কমা নাছিল। এই সময়তে কলিকতাত ভীষণভাৱে কলেৰা হৈছিল। এই কলেৰাত সেই চীনা বনুৱাসকলৰ ৬৫২ জনৰ মৃত্যু হয়। চীনা বনুৱাৰ পিছত চিটাগঙৰ পৰা ভালেমান বনুৱা আমদানি কৰি অসমলৈ আনে। চীনা বনুৱাসকলৰ মাহিলি দৰমহা আছিল তিনি টকা।

১৮৪০ চনৰ ভিতৰত অসমত মুঠ ২৬৩৮ একৰ মাটিত চাহ-খেতি কৰা হয় আৰু ১০২০২ পাঃ চাহ জাহাজ যোগে লণ্ডনলৈ

পঠিওৱা হয়। তাৰ এবছৰ পিছত অৰ্থাৎ ১৮৪১ চনত ইংলণ্ডই ভাৰতক চাহ-খেতি কৰিবৰ কাৰণে ৪,২০,০০০ টকাৰ সাহায্য আগ-বঢ়ায়। এই টকা চাহ-খেতিৰ কামত লগোৱা হয়; ইয়াৰ উপৰিও চাহৰ বাকচ তৈয়াৰ কৰিবৰ বাবে “কাঠমিল” আৰু কলিকতাত অসমৰ মাজত চলাবৰ বাবে এখন সৰু জাহাজ কিনি লয়। এই জাহাজ কলিকতা আৰু অসমৰ মাজত প্ৰথম চলায় ১৮৪২ চনত। কিন্তু কাম অনুপাতে খৰচ বেছি পৰাত এই জাহাজ পিছত বিক্ৰী কৰি দিয়া হয়।

১৮৪১ চনৰ আগষ্ট মাহত মিঃ বাকলেণ্ড ভাৰতীয় চাহ-কোম্পানীৰ সচিব হিচাপে নিৰ্বাচিত হয়। বাকলেণ্ডে কোম্পানীৰ কাম সুচাৰুৰূপে চলায়। ইফালে “আসাম টি কোম্পানী”ৰ মাজত দুৰ্যোগে দেখা দিয়ে। এই কোম্পানীৰ তিনিজন শীৰ্ষস্থানীয় ব্যক্তিৰ বেমাৰত মৃত্যু হোৱাত কোম্পানীৰ অপূৰণীয় ক্ষতি হয়। এই কথা ১৮৪২ চনৰ ছেপ্তেম্বৰ মাহৰ “ফ্ৰেণ্ড অব্ ইণ্ডিয়া”ত প্ৰকাশ পায়। মৃত্যুমুখত পৰা ব্যক্তি তিনি গৰাকী হ’ল (১) জে, ডব্লিউ স্কট (২) ই, লিঙ্ক আৰু (৩) জে, ওৱাৰ্ড।

লেঃ কৰ্ণেল এফ, এছ হানীয়ে ১৮৫০-৫১ চনত ডিব্ৰুগড়ৰ ওচৰত এখন বাগিচা খোলে। ১৮৩৫ চনলৈকে ডিব্ৰুগড়ত ৬ খন আৰু শিৱসাগৰত ৩খন বাগিচাই ব্যক্তিগত মালিকীস্বত্বত গঢ় লৈ উঠে। তাৰ বাহিৰে অসমৰ অন্য কোনো জিলাত তেতিয়ালৈকে বাগিচা খোলাৰ কামত হাত দিয়া হোৱা নাছিল। বুমলীগড় বাগিচা খোলাৰ কামত হাত দিয়া হয় ১৮৫১-৫২ চনত। বাগিচা খোলে “অসম কোম্পানীয়ে”। ১৮৫৯ চনৰ ভিতৰত অসমত মুঠ চাহ বাগিচা খোলা হয় ৫১ খন। তাৰে লক্ষীমপুৰ জিলাত ১০ খন, শিৱসাগৰ জিলাত ১৫ খন, দৰং জিলাত ৩ খন আৰু বাকীখিনি নগাঁও আৰু কামৰূপ জিলাত।

১৮৫৪ চনলৈকে সকলো ফালৰ পৰাই “আসাম টি কোম্পানীয়ে” প্ৰথম স্থান অধিকাৰ কৰি থাকে। এই কোম্পানীৰ লগত ফেৰ মাৰিবলৈ দ্বিতীয় কোনো কোম্পানী নাছিল। “যোৰহাট টি কোম্পানী”ৰ জন্ম হয় ১৮৫৯ চনত। এই কোম্পানীৰো মূলধন যথেষ্ট আছিল। “আসাম টি কোম্পানী”ৰ ভূতপূৰ্ব মেনেজিং ডিৰেক্টৰ মিঃ উইলিয়াম ৰবাৰ্ট “যোৰহাট টি কোম্পানী”ৰ প্ৰথম চেয়াৰমেন হয়। এই কোম্পানীয়ে প্ৰথম বাগিচা কিনি উইলিয়াম চন্দ্ৰৰ পৰা চিনামৰা, ওৱাটিং, কলিয়াবৰ আৰু মিঃ হেনৰী বাৰ্কিন্ ইয়ণ্ডৰ পৰা বুমলীগড়খন। কোম্পানীৰ পুৰণি তথ্যপাতিৰ পৰা বাগিচা কেইখনৰ বিষয়ে পোৱা যায় এইদৰে,—১৮৫৯ চনত চিনামৰাৰ আয়তন ৩৪৩ একৰ আৰু চাহপাত উৎপাদন হয় ৮৬,৪০০ পাউণ্ড; বুমলীগড়ৰ আয়তন ২৮৯ একৰ আৰু চাহপাত উৎপাদন হয় ১১,২০০ পাউণ্ড।

ছিনিয়ৰ জৰ্জ উইলিয়ামছনৰ পিছত ১৮৬০ চনৰ ১০ ফেব্ৰুৱাৰীত জুনিয়ৰ জৰ্জ উইলিয়ামছন যোৰহাট টি কোম্পানীৰ ছুপাৰিটেণ্ডেণ্ট হয়। তেওঁৰ দিনতে কাছাৰত চাহ-খেতি আৰম্ভ কৰা হয় ১৮৫৫-১৮৫৬ চনৰ ভিতৰত। সেই সময়ত অসমত ৫৭টা ব্যক্তিগত আৰু ৫টা ৰাজহুৱা খণ্ডৰ কোম্পানী আছিল। ৰাজহুৱা কোম্পানী কেইটা হ’ল—(১) আসাম টি কোম্পানী (২) যোৰহাট টি কোম্পানী (৩) ইষ্ট ইণ্ডিয়া টি কোম্পানী (৪) লোৱাৰ আসাম টি কোম্পানী আৰু (৫) চেট্ৰেল আসাম টি কোম্পানী।

১৮৬২-৬৩ চনত কাছাৰত মুঠ ৫,৫৮,০৭৪ একৰ মাটিত চাহ-খেতি কৰা হয়। ১৮৪১ চনৰ পৰা বিহাৰ আৰু চোটনাগপুৰৰ পৰা অসমৰ চাহ বাগিচাত কাম কৰিবলৈ বহুৱা অনা আৰম্ভ কৰে। বহুৱা অনা কাম সুকলমে পৰিচালনা কৰিবৰ বাবে ১৮৫৯ চনত “প্লেণ্টাৰ্চ এছোছিয়েচন” নামে এটা সংস্থা গঠন কৰা হয়।

১৮৬৫-৬৬ চনত পশ্চিম বঙ্গত দুৰ্ভিক্ষ হোৱাৰ ফলত অসমৰ চাহ-খেতিয়কৰ এক বুজন পৰিমাণৰ ক্ষতি হয়। কাৰণ সেই সময়ত চাউলৰ মোন ৫ টকাৰ পৰা ১০ টকা হোৱা সত্ত্বেও চাহ বনুৱাসকলক মোনে ১ টকা হিচাপে নিৰ্ধাৰিত হাবত চাউল যোগান ধৰিব লগা হোৱাত চাহ-বাগিচাৰ মালিক জুকলা হব লগা হয়।

১৮৮০ চনৰ হিচাপমতে অসমত মুঠ চাহ-বাগিচাৰ সংখ্যা ১০৫৮ খন। চাহখেতি কৰা হৈছিল ১,৫৩.৬৫৭ একৰ মাটিত। চাহ উৎপাদন হৈছিল ৩৪,০৩,৫৮৩ পাউণ্ড। অৰ্থাৎ প্ৰতি একৰ মাটিত চাহ উৎপাদন হৈছিল ২৮৩ পাউণ্ড। চাহ খেতিৰ পৰিসৰ বাঢ়ি গৈ ১৯১৩ চনত মুঠ ৩,৬৭,৫০০ একৰ মাটিত চাহ-খেতি কৰা হয় আৰু চাহপাত পোৱা যায় মুঠ ১৯৯,৭২২,০০০ পাউণ্ড।

অসম শাখা ইণ্ডিয়ান টি এছোছিয়েচনৰ মতে ১৯০১ চনত চাহ-বনুৱাৰ কাম কৰা ক্ষেত্ৰত এক অসুবিধাই দেখা দিয়ে। কাৰণ চাহ-বনুৱাসকলে মাহটোত মাত্ৰ ১৭ দিন নিয়মানুযায়ী কাম কৰিব লগা হয়। মাহটোত বৰিবাৰ বুলি ৪ দিন আৰু অসুখ বুলি ২ দিন মুঠ ৬ দিন মজুৰিসহ ছুটি দিব লগা হয়।

১৯১০ চনত গোৱালপাৰা জিলাত ৪ খন, ১৯১১ চনত শিৱসাগৰ জিলাত ১৪৯ খন, নগাওঁ জিলাত ৪৫ খন, কামৰূপ জিলাত ২০ খন, ১৯১২ চনত দৰং জিলাত ৮৪ খন আৰু কাছাৰ জিলাত ১২৭ খন চাহ-বাগিচা থকাৰ কথা জনা যায়। সেই সময়ত লক্ষীমপুৰ জিলাত (ডিব্ৰুগড় সহ) কিমানখন চাহ বাগিচা আছিল তাৰ নিৰ্ভৰ-যোগ্য হিচাপ পোৱা নাযায়।

১৯৭১ চনত ২২.৩৬ লাখ কেজি, ১৯৭২ চনত ২৩.৯২ লাখ কেজি, ১৯৭৩ চনত ২৫.১৬ লাখ কেজি আৰু ১৯৭৪ চনত মুঠ ২৬.৫৫ লাখ কেজি চাহপাত অসমত উৎপাদন হয়।

১৯৭২ চনৰ চাহ-পৰিসংখ্যামতে অসমৰ চাহ উদ্যোগৰ বিষয়ে

এইদৰে পোৱা যায় —

জিলা	বাগিচাৰ সংখ্যা	খেতি মাটি (হেক্টৰ)	উৎপাদন (কেজি)
দৰং	৯৩	৩১,০৩৬.৯৭	৪১,২৮২,৪৯৪
গোৱালপাৰা	১০	২,১২৪.৫৯	২,৪২৮,১০৪
কামৰূপ	১৪	২,১৪৯.৭৬	২১,৫৫৭,৩৭৩
লক্ষীমপুৰ	২৩৫	৫৭,৯৩৪.০৬	৯১,৯৪৯,২০
নগাওঁ	২৩	৬,৫০২.৮০	৭,৪২৩,৪১৫
শিৱসাগৰ	২৬২	৫২,৬৩৬.৪৩	৫৫,২৮৮,৫৪২
কাছাৰ	১১৪	৩,২৫৯.১৩	২২,৭৩৬,৩৩৩

মুঠ ৭৫১ ১৮,২৪৩.৭৪ ২২৩,৬৬৫,৪৬৫
(ক্ৰমশঃ)

১৯৭৪ চনৰ মনোহৰণ, এছ ইণ্ডিয়ান টি অনুসৰি লগুন চাহ-নীলাম বজাৰত অসমৰ চাহৰ মূল্যসূচী পোৱা যায় এইদৰে, —

১৯৬১	১০০
১৯৬২	৯৮.৪
১৯৬৩	১০৪.৪
১৯৬৪	৯১.৭
১৯৬৫	৯০.২
১৯৬৬	৮৯.৬
১৯৬৭	৮৮
১৯৬৮	৭৭.৬
১৯৬৯	৮৮
১৯৭০	৭৮.৪
১৯৭১	৭৬.৩

গুণ আৰু প্ৰস্তুত কৰা প্ৰণালী অনুপাতে চাহপাতক প্ৰধানকৈ মাত্ৰটা ভাগত ভগাব পাৰি। ভাগ কেইটা হ'ল— (১) ফ্লাৱাৰি অবেঞ্জ পিক' (Flowery Orange Pekoe) (২) অবেঞ্জ পিক' (Orange Pekoe) (৩) ব্ৰেকেন অবেঞ্জ পিক' (Broken

Orange Pekoe) (৪) অৰেঞ্জ ফেনিংছ (Orange Fanings)
(৫) পিক' ফেনিংছ (Pekoe Fanings) ৬) ডাষ্ট (Dust) আৰু
(৭) ব্ৰেকেন পিক' (Broken Pekoe)

প্ৰকাৰ অনুযায়ী চাহক মুখ্যতঃ চাৰিটা ভাগত 'ভগাব পাৰি।
যেনে—(১) সেউজীয়া চাহ (Green tea) (২) ক'লা চাহ (Black
tea) (৩) ওলং চাহ (Oolong tea) আৰু (৪) ব্ৰিক টি
(Brick tea)

প্ৰস্তুত কৰোঁতে যিকোনো চাহৰ বৰণ ক'লা হয়। সেউজীয়া
বৰণ হৈ থাকিবৰ বাবে কেঁচা পাত ছিঙি ভাপত দিয়া হয়। গৰম
পাই পাতৰ “এনজাইম” নষ্ট হয় আৰু তপাতোৱাৰ পিছত পাত-
বোৰ মেচিনত মোহাৰি শুকোৱা হয় আৰু সময়ত পাতৰ ৰং
সেউজীয়া হয় কিন্তু ঠিক মতে প্ৰস্তুত নকৰিলে পাতৰ ৰং ক'লা হৈ
পৰে। “ওলং চাহ” হ'ল ক'লা আৰু সেউজীয়া চাহৰ মাজৰ
আধা-আধি ৰং কৰা চাহ। “ব্ৰিক টি” হ'ল এবিধ নিম্ন পৰ্যায়ৰ
ক'লা চাহ

বৰ্তমান অসমত ৭৫৮ খন চাহ বাগিচা, ৫৭৭টা কলঘৰ,
৫৪৭ খন হাম্পাতাল, ৫১১ খন ডিছপেনছেৰী আৰু ১২,১১৮ খন
বোৰ্গীৰ বিচনা আছে। চাহ বাগিচাবোৰে অসমৰ মুঠ ১৮, ২০, ২৫,
১০০ হেক্টৰ মাটি আবৰি আছে।

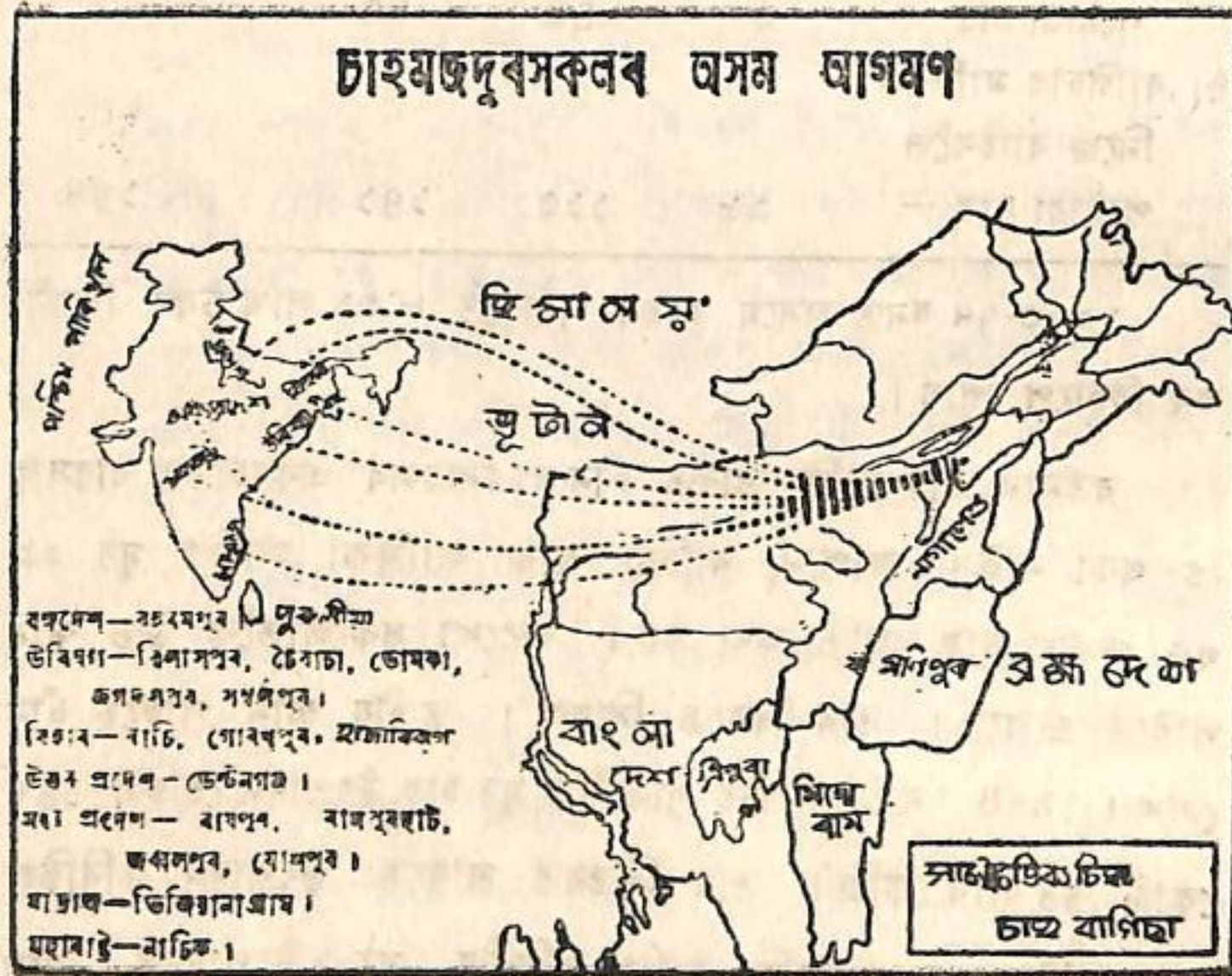
১৯৭১ চনৰ পৰা ১৯৭৪ চনৰ ভিতৰত অসমত চাহ উৎপাদন
আৰু বিক্ৰী-সম্পৰ্কীয় তথ্য:

	১৯৭১	১৯৭২	১৯৭৩	১৯৭৪
	(পিঃ কেঃ)	(পিঃ কেঃ)	(পিঃ কেঃ)	(পিঃ কেঃ)
১। মুঠ উৎপাদন—	৩৩০	৩৫৩	৩৬৮	৩৯০
২। কলিকতা নীলাম বজাৰত বিক্ৰী—	১৫২	১৭৫	১৫৭	১৬৯
৩। গুৱাহাটী নীলাম বজাৰত বিক্ৰী—	২২	১৯	২৫	২৭
৪। বিলাতত বিক্ৰীৰ বাবে পঠোৱা চাহ—	৬০	৪৪	৪৫	৫০
৫। বাগিচাৰ মালিকে নিজে বাহিৰলৈ পঠোৱা চাহ—	৯৬	১১৫	১৪১	১৪৪

১৯৭৩-৭৪ চনত অসমে চাহৰ পৰা মুঠ ৮.৩১ লাখ টকা বিক্ৰী-
কৰ হিচাপে পায়।

বৰ্তমান চাহ-খেতি ভাৰত চীন বা সিংহলৰ একচেতিয়া ব্যৱসায়
হৈ থকা নাই। জাপান, ৰাচিয়া আৰু আফ্ৰিকা আদিৰ মুঠ ২৯
খন দেশৰ চাহ খেতি কৰা হয়। অৱশ্যে সকলোতকৈ উচ্চ স্থান
পাইছে ভাৰতে। তাৰ পিছতে সিংহল। তৃতীয় স্থান পাইছে চীন
দেশে। ১৯৭৪ চনত গোটেই পৃথিৱীতে মুঠ চাহ উৎপাদন হৈছিল ১৪৭
কোটি ৪৪ লাখ কেজি। তাৰ ভিতৰত ভাৰতে উৎপাদন কৰিছিল
৪৮ কোটি ৯৫ লাখ কেজি অৰ্থাৎ পৃথিৱীৰ মুঠ উৎপাদনৰ প্ৰায়
তিনি ভাগৰ এভাগ। আনহাতেদি অসমত উৎপাদন হৈছিল ২৬
কোটি ৫৩ লাখ কেজি অৰ্থাৎ ভাৰতৰ মুঠ উৎপাদনৰ আধাতকৈয়ো
বেছি। সেই বছৰত ভাৰতত মুঠ ৩,৬১,৬৬৩ হেক্টৰ মাটিত চাহ
খেতি কৰা হৈছিল। তাৰ ভিতৰত অকল অসমতে ১,৮৭ ৪০৮
হেক্টৰ মাটিত অৰ্থাৎ ভাৰতৰ প্ৰায় আধা চাহ খেতি অসমতে কৰা

হৈছিল আৰু আজিও কৰা হয়। গোটেই ভাৰতৰ চাহ বাগিচাত দৈনিক গড়ে ৮,৭০,৫১৮ জন মজদুৰে কাম কৰে। অসমত কৰে ৪,৫৭,৮২৬ জনে। দেশত উৎপন্ন হোৱা আধাভাগ চাহপাত বিদেশলৈ বণ্টানি কৰা হয়। ১৯৭৪-৭৫ চনত ২২ কোটি কেজি চাহ পাত ৩০ খনৰো ওপৰ দেশলৈ বণ্টানি কৰি ২১৯ কোটি ৫৫ লাখ টকাৰ বিদেশী মুদ্ৰা ভাৰতে অৰ্জন কৰে।

চাহ-মজদুৰ :

উনৈশ শতিকাৰ আগভাগত আজিৰ অসমৰ চাহ-অঞ্চল ছাৰি জংগলৰে ভৰি আছিল। সেই জংগল কাটি চাফা কৰি চাহ-খেতি কৰিবৰ কাৰণে যেতিয়া কাম কৰা মানুহৰ আৱশ্যক হয় তেতিয়া অসমত বহুৱা কাম কৰা মানুহৰ অভাৱ আছিল। অসমৰ থলুৱা মানুহে সেইবোৰ কাম কৰিবলৈ উৎসাহেৰে আগবাঢ়ি নাছিল। আৰ্থিক দিশবোৰত থলুৱা লোকসকল তেতিয়া কম বেছি পৰিমাণে টনকিয়াল আছিল। খোৱালোৱাত কোনো কষ্ট নাছিল, কোনো ঘৰুৱা অভাৱ নাছিল। সেই বাবে তেওঁলোকে সেইবোৰ কাম কৰিবলৈ খুব ইচ্ছা প্ৰকাশ নকৰিলে। থলুৱা বহুৱাৰ অভাৱ দেখি ১৮৩৯ চনত ব্ৰুছ চাহাবে বাহিৰৰ পৰা বহুৱা অনাৰ মত পোষণ কৰে। তাৰ দুবছৰৰ পিছত ১৮৪১ চনত “আসাম টি কোম্পানী”য়ে ছোটনাগপুৰৰ পৰা বহুৱা আনিবলৈ যত্ন কৰে। কিন্তু দুৰ্ভাগ্যবশতঃ সেই সময়ত মহামাৰী কলেৰাই দেখা দিয়াত বহুৱা আনিব পৰা নগ’ল। বহুৱাৰ অভাৱে বেয়াকৈ দেখা দিয়ে। যিকোনো প্ৰকাৰে বহুৱা অনাৰ বাবে কোম্পানী যত্নপৰ হয়। বাহিৰৰ পৰা অহা বহুৱাৰ দৰমহা লোভনীয়ভাৱে বৃদ্ধি কৰি মাহেকত পাঁচ টকা হিচাপে দিয়াৰ সিদ্ধান্ত ঘোষণা কৰে। ১৮৫৮-৫৯ চনত বাৰাণসী, গাজীপুৰ, ছোটনাগপুৰ আৰু বিহাৰৰ পৰা ৪০০ বহুৱা কাছাবলৈ অনা হয়। ১৯০৬ চনৰ অনুসন্ধান কমিটিৰ মতে ১৮৬৩ চনৰ এক মেইৰ ভিতৰত ভাৰতৰ বিভিন্ন প্ৰান্তৰ পৰা অসমৰ চাহ-বাগিচাত কাম কৰিবৰ বাবে ৮৪,৯১৫ জন বহুৱা অনা হয়। কিন্তু বৰ দুখৰ বিষয় যে ১৮৬৬ চনৰ ৩০ জুনৰ ভিতৰত এই বহুৱাসকলৰ ভিতৰত ৩০ হেজাৰৰো

অধিক বনুৱাৰ বেমাৰত মৃত্যু হয়। ১৮৭৩ চনত ১৪,০৭৬ জন বনুৱা কাছাৰলৈ অনা হয়। ১৯১৫ নব Act VIII মতে বনুৱা অনা ঠিকাদাৰি প্ৰথা বন্ধ কৰি দিয়ে। তাৰ পৰিবৰ্তে 'আৰকাঠী' আৰু 'চৰ্দাৰি' প্ৰথাৰ প্ৰৱৰ্তন কৰে। 'এগ্ৰি মণ্ট' অনুযায়ী অনা বাবে অন্য এক প্ৰথাৰ নাম 'গিৰমিট'। আৰকাঠীয়া চালানমতে বনুৱাসকলক চিৰদিনৰ কাৰণে লৈ অহা হয় আৰু গিৰমিটীয়া চালানমতে বনুৱাসকলক ৫ বছৰ বা ১০ বছৰৰ বাবে চুক্তি কৰি অনা হয়।

বনুৱা আনিবৰ বাবে "টি ডিষ্ট্ৰিক্ট লেবাৰ এছোছিয়েছন" গঠন কৰা হয়। তাৰ পিছত সেই এক উদ্দেশ্যতে গঠিত হয় (১) লঙ্গাই ভেলী এমপ্লয়েছ এছোছিয়েছন, (২) জেনেৰেল কুলি ৰিক্ৰুইটিং এছোছিয়েছন, (৩) আসাম লেবাৰ এছোছিয়েছন আৰু কেইখনমান সৰুৰ ব্যক্তিগত অনুষ্ঠান। ১৯১৭ চনত "আসাম লেবাৰ এছোছিয়েছন" আৰু "টি ডিষ্ট্ৰিক্ট লেবাৰ ছাপ্লাই এছোছিয়েছন" দুটাক এক কৰি "টি ডিষ্ট্ৰিক্ট লেবাৰ এছোছিয়েছন" নামেৰে নতুনকৈ গঠন কৰা হয়। তাৰ তিনিবছৰৰ পিছত "মেকাইল এণ্ড কোম্পানী"য়েও ইয়াত যোগ দিয়ে। ১৯২০ চন পৰ্যন্ত উক্ত এছোছিয়েছনেই একমাত্ৰ বনুৱা চালান অনুষ্ঠান আছিল। এই অনুষ্ঠান ১৯৬০ চনলৈকে চলে। কিন্তু ১৯৫৩ চনতে নিবনুৱা আৰু খাদ্য সমস্যাৰ বাবে বনুৱা চালান বন্ধ কৰিব লাগে বুলি কথা ওলায় আৰু সেই মতে সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰা হয়। তাৰ পিছত তাৰ পৰিবৰ্তে অতিৰিক্ত বনুৱা থকা বাগিচাৰ পৰা বনুৱাৰ আৱশ্যক হোৱা বাগিচালৈ বনুৱা স্থানান্তৰ কৰাৰ দিহা কৰা হয়। অকল ১৯৫৪ চনতে ৫০০০ বনুৱা স্থানান্তৰ কৰা হয়। এখন বাগিচাৰ পৰা আন এখন বাগিচালৈ স্থানান্তৰ কৰাৰ বাবদ প্ৰতি পৰিয়ালক পুনৰ সংস্থাপনৰ বাবে ৫০ টকাৰ পৰা ৬০ টকালৈকে সংস্থাপন-

বান্ধৰ হাৰ বঢ়োৱা হয় এই ক্ষেত্ৰত পৰিয়াল বোলোতে হুজুৰ বা তিনিজন লোক হ'ব লাগিব। এজন হ'লে ৩০ টকা হিচাপে দিয়া হৈছিল। এই বান্ধ চৰকাৰীভাৱে ঘোষণা কৰা হয়। আনহাতে সেই একে সময়তে ১৯৫৫ চনত বাহিৰৰ পৰা ৫০০০ বনুৱা আনিবৰ কাৰণে চৰকাৰে অনুমতি দিয়ে। ১৯৫৫ চনৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহত চৰকাৰে এই সংখ্যা ১১০০০ বঢ়াই দিয়ে। ১৯৫৭ চনৰ পৰা বনুৱা চালান "ডিপো"বোৰ বন্ধ কৰি দিয়া হয়।

চাহ-বাগিচাৰ নিবনুৱা সমস্যা দূৰ কৰিবৰ বাবে ১৯৫৯ চনত অসম চৰকাৰে এখন কেন্দ্ৰীয় কমিটি গঠন কৰি দিয়ে। বাগিচাৰ অকাৰিকৰী নিবনুৱা লোকসকলক বিভিন্ন কামত নিয়োগ কৰিব লাগে আৰু উদ্যোগ আদি খুলিবৰ বাবে আৱশ্যকীয় প্ৰশিক্ষণ দিব লাগে বুলি "ইণ্ডিয়ান টি এছোছিয়েছনে" অসম চৰকাৰৰ ওচৰত দাবী জনায়। কিন্তু ফলাফল একো নহয় আৰু ১৯৬০ চনত উক্ত এছোছিয়েছনে বেছি বনুৱা থকা বাগিচাৰ পৰা কম বনুৱা থকা বাগিচালৈ বনুৱা স্থানান্তৰ কৰি নিবনুৱা সমস্যা বাগিচাৰ পৰা দূৰ কৰাৰ সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰে।

১৮৬০ চনত এজন চাহবনুৱাৰ দৰমহা আছিল মাহিলি ২ টকা ৮ অনা। পিছত ৫ টকালৈ বঢ়ায়। এজন দক্ষ বনুৱাই মাহেকত ৮ টকাকৈ পাইছিল। সেই সময়ত চাউলৰ দাম মোনে ২ টকা আছিল। কিন্তু বনুৱাসকলক মোনে এটকা দৰত চাহাবে যোগান ধৰিছিল।

১৮৬৫ চনৰ Act VI মতে এমাহত এজন পুৰুষৰ দৰমহা ৫ টকা, মাইকী মানুহৰ দৰমহা ৪ টকা আৰু ১২ বছৰৰ তলৰ কাম কৰা ল'ৰা ছোৱালীৰ দৰমহা ৩ টকা আছিল। দিনটোত ৯ ঘণ্টা কাম কৰিব লগা হৈছিল। আইনমতে সপ্তাহত এদিন ছুটী দিব লাগে যদিও বহুত বাগিচাত দিয়া নহৈছিল। দেওবাৰেও কাম

কৰিব লগা হৈছিল। নহলে হাজিৰা কাটে। এইদৰে মাহটোত পুৰা দৰমহা পোৱাৰ পৰা বন্ধুৱাসকল বঞ্চিত হ'ব লগা হৈছিল। ১৯০১ চনত মাহিলি দৰমহা আছিল পুৰুষ ৫ টকা ৮ অনা আৰু মাইকী মানুহৰ আছিল ৪ টকা ৮ অনা।

১৯০৬ চনত “আসাম লেবাৰ ইন্‌কিউৱাৰী কমিটি”য়ে চাহ-মজদুৰৰ অৰ্থনৈতিক অৱস্থাৰ ওপৰত জৰীপ চলায়। জৰীপৰ বিপৰীত প্ৰকাশ যে যথনত এজন মতা, এজনী মাইকী আৰু এটা ল'ৰা বা ছোৱালীয়ে কাম কৰা পৰিয়াল এটিৰ উপাৰ্জন গড় অনুপাতে ১৯০৫ চনৰ ছেপ্তেম্বৰ মাহত ১৪ টকা আৰু ১৯০৬ চনৰ মাৰ্চ মাহত ১২ টকা হয়। বছৰটোত মাৰ্চ আৰু ছেপ্তেম্বৰ মাহ দুটা যথাক্ৰমে আটাইতকৈ কম আৰু বেছি পৰিমাণে উপাৰ্জন কৰা মাহ।

ডিব্ৰুগড়ৰ উপায়ুক্তৰ বিপৰীত তাৰ চাহমজদুৰৰ মাহিলি উপাৰ্জনৰ হাৰ গড়ে ১৯১১-১২ চনত ১০ টকা ১০ অনা আৰু ১৯১৮-১৯ চনত ১০ টকা ৮ অনা বুলি পোৱা যায়। দৰং জিলাৰ বিপৰীত তাৰ চাহ-মজদুৰৰ মাহিলি উপাৰ্জনৰ হাৰ গড়ে ১৯১৯ চনত ৯ টকা ১১ অনা আৰু ১৯২০ চনত ৭ টকা ১১ অনা বুলি পোৱা যায়।

পুৰণি নথিপত্ৰত বিভিন্ন ঠাইৰ চাহমজদুৰৰ মাহিলি উপাৰ্জনৰ হাৰ তলত দিয়া ধৰণে পোৱা যায়, -

[টকা-অনা-পাই হিচাবত]

চন	লক্ষীমপুৰ	মঙ্গলদৈ	যোৰহাট	নগাওঁ	কাছাৰ
১৯০৫	৬-৯-০	৫-৫-৯০	৫-২-২	৫-৩-১	৫-৪-০
১৯০৬	৬-৪-৯	৫-৪-৬	৫-৪-৮	৫-৪-৯	২-১৫-৮
১৯০৭	৭-০-০	৫-৭-০	৫-৫-৫	৫-১২-১০	৩-০-৭
১৯০৮	৬-১৫-৭	৫-১৩-৩	৫-৪-২	৫-১২-৬	২-১৩-৫
১৯০৯	৬-১১-২	৫-২-৭	৪-১২-৬	৫-৩-৭	৪-৭-১
১৯১০	৬-১৩-৬	৫-১১-১০	৫-৪-২	৫-১১-৭	৫-৩-১
১৯১১	৬-১৪-৬	৬-৩-৫	৫-৪-১	৫-১১-৮	৪-১৫-০
১৯১২	৭-১৪-৭	৬-১-৯	৫-৬-০	৬-০-৫	৫-৪-৫
১৯১৩	৭-৪-৪	৬-১-৮	৫-৭-৭	৫-১১-৮	৫-৬-০
১৯১৪	৭-৭-৫	৬-৯-৬	৫-৮-৮	৫-১৫-১	৫-৭-১১
১৯১৫	৭-৪-৫	৬-০-৯	৫-১২-১০	৬-১০-৮	৫-৬-৩
১৯১৬	৭-৪-২	৬-৪-৯	৬-১-০	৫-৮-১১	৫-৯-১০
১৯১৭	৫-১১-১	৬-৩-৫	৬-৭-৩	৫-১২-৪	৫-১১-১
১৯১৮	৭-২-৪	৬-১-৯	৬-৭-৬	৬-১-৯	৫-১১-৫
১৯১৯	৭-১২-০	৬-৮-১০	৬-৩-১১	৬-১-৩	৫-৮-১০
১৯২০	৭-১২-৭	৭-৫-৪	৬-১০-১	৬-৪-৩	৬-৪-৭
১৯২১	৮-৭-৯	৬-৫-৯	৬-১২-০	৬-৭-৫	৫-১৪-১০
১৯২২	৮-৪-৮	৭-১০-১১	৭-৮-৪	৬-১২-৩	৬-৩-৪

ইণ্ডিয়ান টি এছোচিয়েচন”ৰ অনুমোদনক্ৰমে সুবমা উপত্যকাৰ চাহ-মজদুৰসকলক ১৯৪২ চনৰ এক জানুৱাৰীৰ পৰা বিশেষ ৰেহাই হাৰত চাউলৰ যোগান ধৰা হয়। টকাত ৮ সেৰ হাৰত প্ৰাপ্তবয়স্ক বন্ধুৱাক সপ্তাহত ৫ সেৰ আৰু অপ্ৰাপ্তবয়স্ক বন্ধুৱাক সপ্তাহত ২ সেৰ চাউলৰ যোগান ধৰা হয়।

১৯৪১ চনত মতা বন্ধুৱাক তিনি টকাকৈ আৰু মাইকী বন্ধুৱাক দুই টকা চাৰি অনাকৈ বস্ত্ৰ-বানচ দিয়া হয়। পিছত এই বানচ মতাক পাঁচ টকা আৰু তিৰোতাক চাৰি টকাকৈ দিয়াৰ নিয়ম

কৰা হয়। তেতিয়াৰে পৰা ল'ৰা-ছোৱালীকো দুই টকাকৈ দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰা হয়। বছৰৰ যি কোনো ছুটা পূজাত এই বানচ দিয়া হয়।

১৯৪৩ চনত তলত দিয়া ধৰণে চাহ-মজদুৰসকলক বেহাই হাৰত বস্ত্ৰৰ যোগান ধৰা হয়,—

বস্ত্ৰৰ নাম	মতা/তিবোতা/ ল'ৰা-ছোৱালী	পৰিমাণ	মূল্য
চাউল	মতা	সপ্তাহত ৪ সেৰ	মোনে ৫ টকা
ঐ	তিবোতা	,, ৩ সেৰ	ঐ
ঐ	ল'ৰা-ছোৱালী	,, ২ সেৰ	ঐ
দাইল	—	মাহত ২ সেৰ	সেৰে ৩ অনা
নিমখ	—	,, ১/২ সেৰ	,, ১ অনা ৬ পাঠ
মিঠাতেল	—	,, ১/২ সেৰ	,, ৮ অনা
গুৰ	—	,, ১ সেৰ	,, ৩ অনা ৯ পাঠ

২য় মহাসমৰৰ আগভাগত অসমৰ খাদ্য-পৰিস্থিতি সন্তোষজনক আছিল। ১৯৪১ চনৰ নবেম্বৰ মাহত “ইণ্ডিয়ান টি এছো-ছিয়েচন”ৰ অসম শাখাই উৰ্দ্ধমুখী মূল্যসূচী ৰোধ কৰি সমতা স্থাপন কৰিবৰ নিমিত্তে নিম্নলিখিত হাৰত চাহ-মজদুৰসকলক বস্ত্ৰ যোগান, কামৰ দিন আৰু বস্ত্ৰ-বানচ নিৰ্ধাৰণ কৰে, [ক] চাউল টকাত ৮ সেৰ হিচাপে বেহাই হাৰত সপ্তাহত এজন প্ৰাপ্তবয়স্কক ৫ সেৰকৈ আৰু এজন অপ্ৰাপ্তবয়স্কক ২ সেৰকৈ দিব লাগে। [খ] বনুৱাই সপ্তাহত ৬ দিন কাম কৰিব লাগিব। আৱশ্যক হ'লে ঠিকাপ্ৰথা কাম কৰিব পাৰিব। [গ] মতা বনুৱাক ৩ টকা আৰু মাইকী বনুৱাক ২ টকা ৪ অনাকৈ বস্ত্ৰ-বানচ হিচাপে দিব লাগিব। এই বানচ পূজাৰ আগে আগে বনুৱাই পাব লাগিব।

১৯৪৩ চনত তলত দিয়া ধৰণে বেহাই হাৰত বস্ত্ৰৰ যোগান

ধৰা হয়,—

বস্ত্ৰৰ নাম	মতা/মাইকী	পৰিমাণ	মূল্য
চাউল	প্ৰত্যেককে	সপ্তাহত ৪ সেৰ	মোনে ৫ টকা হাৰত
ধান	—	—	,, ৩, , ,
দাইল	—	মাহত ৩ ১/২ সেৰ	,, ১০, , ,
নিমখ	—	,, ১/২ , ,	সেৰত ৩ অনা , ,
মিঠাতেল	—	,, ১/২ , ,	,, ৮ , , ,
গুৰ	—	,, ২ , ,	,, ৭-৮ , , ,
চেনী	—	গুৰৰ পৰিমাণে	,, ৮ , , ,

১৯৭৮ চনৰ মাৰ্চ-এপ্ৰিল মাহত “ইণ্ডাষ্ট্ৰিয়েল কমিটি”য়ে “দাস পাণ্ডে” ৰিপৰ্টক পুংখানুপুংখভাৱে বিবেচনা কৰি চোৱাৰ পিছত এদিনত এজন প্ৰাপ্তবয়স্ক বনুৱাক ৩ ১/২ অনা আৰু অপ্ৰাপ্তবয়স্ক বনুৱাক ২ অনাকৈ অতিবিক্ত মৰগীয়া বানচ দিয়ে। কিন্তু খাদ্য সমস্যাই দেখা দিয়াৰ কাৰণে ১৯৫০ চনৰ ১ ফেব্ৰুৱাৰীৰ পৰা প্ৰতি সপ্তাহত চাউল যোগানৰ পৰিমাণ আধা সেৰকৈ কমোৱাৰ উপৰিও মৰগীয়া বানচৰ হাৰ আধা অনাকৈ কমাই দিয়ে। পিছে তাৰ পিছৰ মাহ অৰ্থাৎ মাৰ্চৰ পৰা পুনৰ সপ্তাহত ৪ সেৰকৈ চাউল দিবলৈ ধৰে।

১৯৫৩-৫৪ চনত সকলো বনুৱাক ১৩০ টকাকৈ বানচ দিয়ে। ১৯৫৫ চনত পাত তোলা নিৰ্দিষ্ট প্ৰতি সেৰত এক অনাকৈ গোটেই অসমত দিয়ে।

১৮৬৫-৬৬ চনত তলত দিয়া চাহ-বাগিচা কেইখনত বনুৱাৰ সংখ্যা আৰু মৃত্যু হোৱা বনুৱাৰ সংখ্যা এইদৰে পোৱা যায়,—

চন	বাগিচাৰ নাম	বনুৱাৰ সংখ্যা	মৃত্যুৰ সংখ্যা
১৮৬৫-৬৬	নুমলীগড়	৬৫৯	১০৭
	ডুমডুমা	১০৩	২৩
	বাউলীটিং	৩৬	১৪
	মৰান	২৫৭	৮৮
	ঘিলাধাৰী	২৮২	১১১
	বঙাজান	৩০৩	৭১
	চাপানলা	১২২	৭৫
	বামুণী	১৫০	৬২
	পাতৈ	২২৮	৭৯
	প্ৰতাপগড়	৪১৫	১১৫
	চবাইদেউ	৩০১	১১০
	দেউপানী	২২৭	৮০
	টিপক	১২৯	৬৫
	আমচং	১০১	৩০

লক্ষীমপুৰ জিলাৰ উপায়ুক্তৰ বিপৰ্টিত সেই জিলালৈ চাহ-বনুৱাৰ চালান আৰু মেলেৰীয়া তথা কলেৰা ৰোগত মৃত্যু মুখত পৰা বনুৱাৰ সংখ্যা এইদৰে পোৱা যায়;—

চন	বনুৱাৰ সংখ্যা	মৃত্যুৰ সংখ্যা
১৮৬৫ৰ দ্বিতীয়াৰ্ধত	৮০৯৮	৯৯৯
১৮৬৬ —	১৯,৭৫৯	১,১৫১
১৮৬৭ —	১৬,৭২৯	৪৯০
১৮৬৮ —	১৩,০২০	২৯৮
১৮৬৯ —	৮,৬৫৯	২৮০
১৮৭০ —	২২,৮৬৩	২৬৮
১৮৭১ —	১২,৬৮	২৬৬
১৮৭২ৰ প্ৰথমার্ধত	৬,৮৮০	১৩২
মুঠ	৯৮,৬০৬	৩,৮৬৪

১৯৫৪ চনত চাহ-বনুৱাসকলক পকীঘৰ দিয়াৰ সিদ্ধান্ত লোৱা হয়। একোটা পকীঘৰত ২০০০ টকা আৰু পানী যোগানৰ বাবদ ৫০০ টকা খৰচ কৰিবলৈ আঁচনি যুগুত কৰা হয়। এই আঁচনি কাৰ্য্যকৰী কৰিবলৈ মুঠ ৫০ কোটি টকা ধাৰ্য কৰা হয়।

১৯৩০ চনত অসমৰ শিক্ষাধিকৰ্তাই অসমৰ চাহ-বাগিচাত বনুৱাৰ মাজত কিদৰে শিক্ষাৰ বিস্তাৰ কৰিব পৰা যাব তাৰ এটা আঁচনি যুগুত কৰি দিবলৈ “ইণ্ডিয়ান টি এছোছিয়েচন”ক ভাৰ দিয়ে। কিন্তু দুখৰ বিষয় এই যে উক্ত এছোছিয়েচনে কোনো প্ৰকাৰৰ আঁচনি যুগুত কৰা দেখা নগ'ল। কেৱল ১৯৩৮ চনত প্ৰতিখন চাহ-বাগিচাত একোখন প্ৰাইমেৰী স্কুল দিব লাগে আৰু বাগিচাৰ মেনেজাৰে এই স্কুলবোৰৰ ওপৰত বিশেষ তদাৰক ৰাখি প্ৰত্যেক বছৰত স্কুলৰ ক্ৰমোন্নতিৰ ওপৰত এটা বিতং ৰিপ'ৰ্ট দাখিল কৰিব লাগে বুলি শিক্ষাধিকৰ্তালৈ পৰামৰ্শ আগবঢ়ায়।

১৯৪২ চনৰ ৩১ মাৰ্চলৈকে অসমৰ চাহ-বাগিচাত ৫৪৭ খন স্কুল গঢ় লৈ উঠে। তাৰে ৪৬৭ খন স্কুলৰ বাবদ বছৰত ১৫ লাখ টকা খৰচ হয়। অসমৰ স্বায়ত্ত-শাসিত চৰকাৰে এই ক্ষেত্ৰত বৰ বেছি গুৰুত্ব দিয়া দেখা নগৈছিল। সম্প্ৰতি প্ৰতিখন চাহ-বাগিচাত একোখনকৈ প্ৰাইমেৰী স্কুল দিয়া হৈছে। কাছাৰ আৰু শিৱসাগৰ জিলাৰ স্কুলবোৰ চৰকাৰে নিজৰ হাতলৈ নিছে। বাকীবোৰ জিলাৰ স্কুলবোৰ বাগিচা কৰ্তৃপক্ষৰ দ্বাৰা পৰিচালিত হৈ আছে।

১৯৫০ চনত তেজপুৰত চাহ বনুৱাৰ বাবে “ছেণ্ট্ৰেল ট্ৰেইনিং ছেণ্টাৰ” খোলাৰ সিদ্ধান্ত লোৱা হয় যদিও সি কাৰ্যত পৰিণত হোৱা দেখা নগ'ল। ১৯৫২ চনত অসমৰ বিভিন্ন ঠাইত পাঁচটা “চাহ-বনুৱা কল্যাণ-কেন্দ্ৰ” খোলাৰ কথা ঘোষণা কৰে যদিও কাৰ্যত তিনিটা কেন্দ্ৰহে খোলা হয়। ১৯৫৩ চনত মতা মানুহৰ বাবে ৰৰৈয়াত আৰু মাইকী মানুহৰ বাবে বৰচালীত “চাহ-বনুৱা কল্যাণ

প্ৰশিক্ষণ-কেন্দ্ৰ” খোলা হয়।

১৯২১ চনৰ নবেম্বৰ মাহত চাহ-বনুৱাৰ অস্থায়ী ওপৰত ভৰীপ চলাই এটা বিতং প্ৰতিবেদন দাখিল কৰিবৰ কাৰণ মিঃ জে. ছি. আৰ্. বোথনটৰ সভাপতিত্বত অসম চৰকাৰে এখন ‘অনুসন্ধান কমিটি’ গঠন কৰি দিয়ে। কমিটিয়ে প্ৰতিবেদন ১৯২৩ চনত চৰকাৰৰ ওচৰত দাখিল কৰে। প্ৰতিবেদনত কোৱা হয় যে ১৯২০ চনৰ অক্টোবৰ মাহত ডুমডুমা, মোনাবাৰী আৰু হেলেমত গুৰুতৰ-ভাৱে অশান্তি সংঘটিত হয়। ডুমডুমাত বেয়া চাউল ৰেচনত যোগান ধৰাৰ বাবে, মোনাবাৰীত ঠিক কাম মিদিয়াৰ বাবে আৰু চাউলৰ দাম বঢ়াই দিয়াৰ বাবে আৰু হেলেমত মিছনাৰীসকলৰ সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক লেতেৰা কাৰ্য্যকলাপৰ বাবে এই অশান্তিৰ সূত্ৰ-পাত হয়। হেলেমত চাহ বনুৱাৰ সংখ্যা যথেষ্ট। সেই বাগিচাত তিনিটা গীজৰী; এটা ইংলণ্ডৰ অনুগামী, এটা ৰোমান কেথলিক আৰু আনটো লুথাৰৰ অনুগামী। তাত বাঁচী আদি ঠাইৰ পৰা অহা ‘মুণ্ডা’ বনুৱাৰ সংখ্যাই আটাইতকৈ সৰহ।

১৯৪৬ চনত কংগ্ৰেছ আৰু কমিউনিষ্টৰ মাজত বিবাদে দেখা দিয়ে। ঠিক সেই সময়তে চাহ-বনুৱাৰ সুখ-দুখৰ কথা তদাৰক কৰিবৰ কাৰণে আই, এন, টি, ইউ, ছি গঠিত হয়। ই কংগ্ৰেছৰ দ্বাৰা পৰিচালিত। তাৰ পিছতে গঠিত হয় কমিউনিষ্টৰ দ্বাৰা পৰিচালিত এ, আই, ছি, ইউ, ছি। ছিইয়েলিষ্ট পাৰ্টিৰ দ্বাৰা পৰিচালিত অন্য এক আই, এন, টি, ইউ, ছি গঠন কৰা হয় যদিও সি কলিতে মৰহি থাকিল। ১৯৪৭ চনত কাছাৰ চাহ-শ্ৰমিক ইউনিয়ন গঠিত হয় আৰু ছয়মাহৰ পিছতে ই চৰকাৰৰ ঘৰত পঞ্জীভুক্ত হয়। তাৰ পিছতে “ইণ্ডিয়ান টি এমপ্লয়িজ ইউনিয়ন” গঠিত হয় আৰু যথা-সময়ত পঞ্জীভুক্ত হয়। তাৰ পিছত “অসম চাহ-কৰ্মচাৰী সংঘ”ৰ জন্ম হয়। ই ১৯৪৭ চনত পঞ্জীভুক্ত হয় আৰু ১৯৪৮ চনত অসম

শাখা “ইণ্ডিয়ান টি এছোছিয়েচন”ৰ অন্তৰ্ভুক্ত হয় আৰু ১৯৫৮ চনৰ ৮ নবেম্বৰত আই, এন, টি, ইউ, ছিৰ স্বীকৃতিপ্ৰাপ্ত হয়। সময়ত অসম চাহ-মজদুৰ সংঘৰো জন্ম লাভ কৰি আই, এন, টি, ইউ, ছিৰ স্বীকৃতি লাভ কৰে।

চাহ-বাগিচাত চাহ-মজদুৰে সাধাৰণতে কৰিব লগা কামবোৰ হ’ল—

(১) কোৰ মৰা (২) ঘাঁহ নিবনি (৩) নাছাঁৰী তৈয়াৰ কৰা (৪) কলম কটা (৫) নলা খন্দা (৬) নলা মেৰামতি (৭) গছ কটা (৮) গছ উভলা (৯) খৰি কটা (১০) খেৰ কটা (১১) চাহ গছ ৰোৱা (১২) জেওৰা দিয়া (১৩) সাৰ দিয়া (১৪) পাত তোলা (১৫) টুকুৰি সজা (১৬) চাহ তৈয়াৰ কৰা (১৭) ঘেৰা সজা (১৮) কেঁচা ঘৰ মেৰামতি (১৯) ঘাঁহ কটা (২০) বাস্তা তৈয়াৰ আৰু মেৰামতি কৰা (২১) হাবি কটা ইত্যাদি।

চাহ-মজদুৰসকলৰ জীৱন-স্বাস্থ্য যাতে সুচল হয়, বাগিচা কৰ্ত্তৃ-পক্ষই যাতে তেওঁলোকক কোনো প্ৰকাৰৰ ঠগঠাগ্ কৰিব নোৱাৰে আৰু পাব লগা সুবিধা যাতে ঠিকমতে পায় তাৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি কিছুমান আইন প্ৰণয়ন কৰা হৈছে।

বাগিচা-বনুৱা আইন (১৯৫১):

(১) পানী যোগান:—

[ক] কাম কৰাৰ সময়ত কাম কৰা ঠাইত খোৱাপানীৰ ব্যৱস্থা থাকিব লাগিব।

[খ] পানীখোৱা নাদ পৰিষ্কাৰ কৰি ৰাখিব লাগিব।

(২) চিকিৎসা:—

[ক] এহেজাৰ বা ততোধিক বনুৱা থকা বাগিচাত হাস্পতাল আৰু দুইশৰ অধিক বনুৱা থকা বাগিচাত একোখন ডিছপেনচেৰি থাকিব লাগিব।

[খ] যাতায়াতৰ সুবিধা নথকা শাখা-বাগিচাত ৩৫০ বা তাতকৈ কম বনুৱা থাকিলে তাত “চিফ ইন্সপেক্টৰ অব প্লেণ্টেচন”ৰ অনুমতি সাপেক্ষে পাঁচখন নৰিয়া পাচী যুক্ত ডিছপেনচেৰি থাকিব লাগিব। তাত এজন কম্পাউণ্ডৰ বাথিব লাগিব আৰু এজন ডাক্তৰে পৰিদৰ্শন কৰি থাকিব লাগিব। ৰাজ্য চৰকাৰৰ দ্বাৰা ধৰ্মাৰিত সকলো আহিলা আৰু ঔষধপাতি হাস্পতাল বা ডিছপেনচেৰিবোৰত বাথিব লাগিব।

(৩) পায়খানা :—

স্বাস্থ্যসন্মত উপযোগী পায়খানা দিব লাগিব।

(৪) ওমলা ঘৰ :—

[ক] ৫০ গৰাকী বা ততোধিক মহিলা বনুৱা থকা শাগিচাত ৬ বছৰৰ তলৰ ল’ৰা-ছোৱালী ওমলিবলৈ ওমলাঘৰ দিব লাগিব। ওমলা ঘৰবোৰ “চিফ ইন্সপেক্টৰ অব প্লেণ্টেচনৰ” দ্বাৰা অনুমোদিত আঁচনি অনুযায়ী হব লাগিব।

[খ] লগত খোৱা-পখলা কৰা আচুতীয়া কোঠা আৰু পায়খানা থাকিব লাগিব।

[গ] এগৰাকী পৰিচৰ্চাকাৰী আৰু ল’ৰা-ছোৱালীৰ বাবে আৱশ্যকীয় চাফা কাপোৰ-কানি থাকিব লাগিব।

(৫) বিনোদন-কেন্দ্ৰ :—

বনুৱাসকলৰ বাবে একোটা বিনোদন কেন্দ্ৰ দিব লাগিব। বিনোদন-কেন্দ্ৰত একোটা বেডিং আৰু খেলা-ধূলাৰ সামগ্ৰী থাকিব লাগিব।

(৬) শিক্ষা :—

ছয়ৰ পৰা বাৰ বছৰৰ ভিতৰৰ ল’ৰা-ছোৱালীৰ সংখ্যা ২৫টাৰ বেছি হলেই এটা বা ততোধিক প্ৰাইমেৰী স্কুল দিব লাগিব।

(৭) থকাঘৰ —

[ক] কাম কৰা প্ৰত্যেকটো পৰিয়ালক থকাঘৰ দিব লাগিব।

[খ] ১৯৬৮ চনৰ মাৰ্চ মাহৰ পৰা দুটীয়া গোটৰ থকাঘৰৰ এটা ভাগৰ বিৱৰণ হ’ল এইদৰে,—

(১) কোঠালী — $১০' \times ১১'$

$১০' \times ১৪'$

(২) আগকালৰ বাৰাণ্ডা — $১০' \times ৮'$

$১০' \times ৬'$

(৩) পি.ফালৰ বাৰাণ্ডা $৩' \times ৮'$

(৪) দুৱাৰ $৬'৬" \times ৩'$ (৩ খন)

(৫) খিৰিকা — $৩'৬" \times ১'৬"$ ৪ খন)

$৩'৬" \times ৩'$ (এখন)

দুৱাৰ-খিৰিকীবোৰ পুৰা কাঠৰ বাটাম লগোৱা হব লাগিব।

[গ] কাৰোবাক এটীয়া গোটৰ সুকীয়া ঘৰ লাগিলে $১০' \times ১১'$ আৰু $১৫' \times ১১'$ ফুটৰ দুকোঠালী ঘৰ দিব লাগিব।

[ঘ] স্বাস্থ্যোপযোগী খোৱা-পানীৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগিব।

[ঙ] পোহৰ, আলি পহুনি, নলা-নদমাৰ যথোচিত ব্যৱস্থা কৰিব লাগিব।

[চ] বছৰত অন্ততঃ এবাৰ ঘৰবোৰত চুণ দিব আৰু আৱশ্যকীয় মেৰামতি কৰিব লাগিব।

[ছ] থকাঘৰৰ দ্বাৰে বনুৱাসকলৰপৰা কোনো বকমৰ ঘৰভাড়া লব নোৱাৰিব।

(৮) সাপ্তাহিক ছুটী :

সপ্তাহত ৰবিবাৰ অথবা যিকোনো এদিন সাপ্তাহিক ছুটী হিচাপে দিব লাগিব।

(৯) বেমাৰ ভাট্টা :

বছৰত ১৪ দিন নিম্নতম মজুৰিৰ ঠৈ ভাগ হিচাপে বেমাৰ ভাট্টা

দিব লাগিব।

(১০) ব'দ-বৰষুণৰ সামগ্ৰী:

জাপি বা ছাতি, এপ্ৰ'ন, গৰম কাপোৰ আদি বছৰত একোবাৰ বিনামূলীয়াকৈ যোগান ধৰিব লাগিব।

(১১) প্ৰসূতি-কল্যাণ আইনমতে (১৯৬১ৰ) প্ৰসূতি বন্ধুৱা মহিলাই পাব লগা ব্যৱস্থাসমূহ কেৱল প্ৰসূতি-ছুটীৰ আবেদন জনোৱাৰ আগ-মুহূৰ্তলৈকে কমেও ১৫০ দিন কাম কৰা মহিলাৰ বাবেহে প্ৰযোজ্য। এই আইনমতে মুঠ প্ৰসূতি-ছুটী পাব ১২ সপ্তাহ। প্ৰসৱৰ আগত ৪ সপ্তাহ আৰু প্ৰসৱৰ পিছত ৮ সপ্তাহ। ছুটীৰ কালছোৱাত দৈনিক মজুৰি হিচাপত পূৰা মজুৰি পাব।

(১২) কাৰখানা আইন (১৯৪৮):

(ক) প্ৰত্যেক কাৰখানাই চাফা খোৱা পানী আৰু মুনিহ তিবোতাৰ বাবে সুকীয়া সুকীয়া পায়খানাৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগিব।

(খ) কামৰ সময় সপ্তাহত মাত্ৰ ৪৮ ঘণ্টা, কিন্তু এদিনত ৯ ঘণ্টা বা সপ্তাহত ৪৮ ঘণ্টাৰ বেছি কাম কৰালে সেই অতিৰিক্ত সময়ৰ বাবে প্ৰতি ঘণ্টাত নিয়মিত হাজিৰাৰ দুগুণ মজুৰি দিব লাগিব।

(গ) ১৪ বছৰৰ তলৰ ল'ৰা-ছোৱালীক কাম কৰোৱা নিষেধ।

(ঘ) ৰাতি ৭ বজাৰ পৰা পুৱা ৬ বজাৰ ভিতৰত তিবোতাক কামত লগাব নোৱাৰিব।

(ঙ) বছৰত ২৪০ দিন কাম কৰা সকলে তলত দিয়া ধৰণে মজুৰি সহ বছৰেকীয়া ছুটী পাব:—

(১) প্ৰাপ্তবয়স্কৰ বাবে প্ৰতি ২০ দিন কামৰ বাবে এদিন।

(২) অপ্ৰাপ্তবয়স্কৰ বাবে প্ৰতি ১৫ দিন কামৰ বাবে এদিন।

(১৩) বন্ধুৱা ক্ষতিপূৰণ আইনমতে কাম কৰি থকা অৱস্থাত দুৰ্ঘটনাত কোনো বন্ধুৱাৰ মৃত্যু হ'লে বা অঙ্গক্ষত হ'লে অথবা কাম কৰা

কাৰণৰ পৰা কোনো বোগত আক্ৰান্ত হ'লে তাৰ বাবে যথোচিত ক্ষতিপূৰণ দিব লাগিব।

(১৪) মজুৰি আদায় আইনমতে মজুৰি বা দৰমহা দিয়াৰ “নিৰ্দিষ্ট কাল” জাননী নিদিয়াকৈ সলনি কৰিব নোৱাৰিব। মজুৰি বা দৰমহাৰ পৰা যি কোনো অংশ বন্ধুৱাৰ ইচ্ছাৰ বিৰুদ্ধে কাটিব নোৱাৰিব।

(১৫) বানচ আদায় আইনমতে লাভ-লোকচানৰ কথা বাদ দি সকলো বন্ধুৱাক বছৰৰ মুঠ মজুৰি বা মুঠ দৰমহাৰ শতকৰা ২০ ভাগ হিচাপে বানচ দিব লাগিব।

(১৬) দ্বিদলীয় চুক্তিমতে প্ৰতিমাহে প্ৰতি পৰিয়ালক নিয়মানুযায়ী খৰিব যোগান ধৰিব লাগিব। খৰিব অবিহনে ষ্ট'ভ সহ কেবাচিন তেল দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগিব।

অসমৰ চাহ-বাগিচা ভৱিষ্যনিধিৰ অধীনত চাহ-বাগিচাৰ বন্ধুৱা-সকলে লাভ কৰিব পৰা পেন্সন-আঁচনিৰ মূল কথা হ'ল:—

(ক) ২৫ বছৰ কাল বা ততোধিক কাল ভৱিষ্যনিধিৰ সভ্য হিচাপে থকাৰ পিছত কামৰ পৰা অৱসৰ গ্ৰহণ কৰাসকলে (বা তেওঁৰ পৰিয়াল বৰ্গই) অৱসৰ গ্ৰহণ কৰা দিনৰ পৰা ৭ বছৰ কাল ধৰি পেন্সন পাব।

(খ) ১০ ৰ পৰা ২০ বছৰ ধৰি ভৱিষ্যনিধিৰ সভ্য হৈ থাকি অৱসৰ গ্ৰহণ কৰাসকলে (বা তেওঁৰ পৰিয়ালবৰ্গই) অৱসৰ লোৱাৰ দিনৰ পৰা ৫ বছৰ ধৰি পেন্সন পাব।

(গ) যিসকলে ভৱিষ্যনিধিৰ সভ্যকাল ১০ বছৰ পূৰা নোহওঁতেই কামৰ পৰা অৱসৰ গ্ৰহণ কৰে তেওঁলোকে নিজৰ নামত জমা হোৱা টকাৰ পৰা বৰ্ধিত হাৰত সুদ পাব।

(ঘ) কামৰ পৰা বৰ্খাস্ত হোৱা সভ্যসকলে উল্লিখিত নিৰ্দিষ্ট আধা হাৰত পেন্সন পাব।

(চ) ভৱিষ্যনিধি আৰু পেন্সনৰ টকা একেলগে অৱসৰ লোৱাৰ লগে লগে দিয়াৰ নিয়ম।

বৰ্তমান অসমৰ চাহ-বাগিচাবোৰত স্থায়ী মজদুৰৰ সংখ্যা চাৰি লাখৰো ওপৰ বুলি বহুতে দাবী কৰিব খোজে। কিন্তু চাহ-বাগিচাৰ পুঁজিপতি মালিক শ্ৰেণীয়ে চাহ-বাগিচাৰ স্থায়ী মজদুৰৰ সংখ্যা ক্ৰমাগতভাৱে কমাই অনা দেখা গৈছে। আইনমতে মজদুৰে পাব লগা সা সুবিধাৰ পৰা বঞ্চিত কৰি, লাভৰ কথালৈ দৃষ্টি ৰাখি স্থায়ী মজদুৰৰ সংখ্যা কমাই অস্থায়ী মজদুৰৰ সংখ্যা বঢ়োৱা হৈছে। অসমৰ চাহ-বাগিচাত আগতে থকা এঘাৰ লাখ স্থায়ী মজদুৰৰ ঠাইত আজি চাৰি লাখৰো কম হৈছেগৈ। বাকী সাতলাখ পৰিয়ালক বাগিচাৰ পৰা অন্যায়াভাৱে বিদায় দিয়া হ'ল। লোক সভাৰ মজিয়াত প্ৰকাশ যে ১৯৭৬ চনত অসমৰ চাহ-বাগিচাত স্থায়ী মজদুৰৰ সংখ্যা আছিল মুঠ ৩৮১,৩০৮ জন, কিন্তু ১৯৭৭ চনত সেই সংখ্যা কমি গৈ ৩,৭৯,৬৯৩ জন হ'লগৈ। অৰ্থাৎ এবছৰৰ ভিতৰত প্ৰায় তিনিহেজাৰজন স্থায়ী মজদুৰক চাহ-বাগিচাৰ স্থায়ী কামৰ পৰা খেদি পঠিওৱা হ'ল। আনহাতেদি অস্থায়ী মজদুৰৰ সংখ্যা উক্ত কালছোৱাৰ ভিতৰত ৯১,৪৪১ জনৰ পৰা ৯৪,০৬০ জনলৈ বৃদ্ধি কৰা হ'ল।

এতিয়া প্ৰাপ্যবয়স্ক শ্ৰমিকৰ দৈনিক মজুৰি ৬ টকা ১০ পইচা আৰু ল'ৰা-ছোৱালী শ্ৰমিকৰ দৈনিক মজুৰি ৩ টকা ২৫ পইচা।

চৰকাৰী হিচাপ আৰু চাহ-বাগিচাৰ ৰেকৰ্ডমতে চাহ-বাগিচাত চাহ-মজদুৰৰ মুঠ জনসংখ্যা হ'ল ত্ৰিশ লাখ। বাগিচাৰ পৰা ওলাই গৈ গাঁৱত বসবাস কৰি থকা প্ৰাক্তন চাহ-মজদুৰসকলক ধৰিলে অসমত চাহ-মজদুৰৰ মুঠ সংখ্যা প্ৰায় ৪৫ লাখ।

চাহ-মজদুৰ আৰু প্ৰাক্তন চাহ-মজদুৰ সমন্বিতে এই বৃহৎ জন-গোষ্ঠীটোৰ মাজত বহুতো জাতি-উপজাতি আছে। এই জাতি-

উপজাতিবোৰ হ'ল,— (১) কয়া (২) ককড়া (৩) কন্ধ (৪) কমাৰ (৫) কঁহাৰ (৬) কালন্দী (৭) কিষণ (৮) কুৰ্মী (৯) কুম্হাৰ (১০) কেউট (১১) কৈৰী (১২) কোল (১৩) কাটোৱাল (১৪) খাড়িয়া (১৫) খেকৱাৰ (১৬) খণ্ডাইত (১৭) খদাল (১৮) গঁড় (১৯) গড়াইত (২০) গঞ্জু (২১) গদৰা (২২) গোৱালা (২৩) গাজলু (২৪) ঘাটোৱাৰ (২৫) ঘাঁছি (২৬) চাওঁৰা (২৭) চাওঁতাল (২৮) চামাৰ (২৯) চিক্ বৰাইক (৩০) চুঁড়ী (৩১) শৱৰ (৩২) জলহা (৩৩) ভম (৩৪) তাছা (৩৫) তাঁতী (৩৬) তেলী (৩৭) তুৰী (৩৮) তেলঙ্গা (৩৯) তন্তুৱাই (৪০) নাপিত (৪১) দুশাদ (৪২) ধানোৱাৰ (৪৩) ধোবি (৪৪) পাতৰ (৪৫) পাণিকা (৪৬) পৰ্জা (৪৭) বৰাইক (৪৮) বাউৰী (৪৯) বাগতি (৫০) বাইগা (৫১) বনীয়া (৫২) বাঢ়ৈ (৫৩) বাচকৰ (৫৪) বেদিয়া (৫৫) ভূমিক (৫৬) ভূঞা (৫৭) ভুঁ মালী (৫৮) ভক্তা (৫৯) ভিল (৬০) মানকি (৬১) মাহলী (৬২) মালাহাৰ (৬৩) মাল (৬৪) মাল-পাহাড়ীয়া (৬৫) মুণ্ডা (৬৬) মোদী (৬৭) মিধী (৬৮) মালী (৬৯) মাল-পাত্ৰ (৭০) মাহালী [৭১] বজক (৭২) ববিদাস (৭৩) বাজোৱাৰ (৭৪) বাজপুত্ৰ (৭৫) লহাৰ (৭৬) লোধী (৭৭) হাড়ী [৭৮] হিৰা (৭৯) উৰাং (৮০) অহিৰ ইত্যাদি।

চাহ-মজদুৰৰ এই জাতি-উপজাতি সকলোবোৰকে অসম চৰকাৰে অন্যান্য পিচপৰা সম্প্ৰদায় হিচাপে স্বীকৃতি দি অধিক পিচপৰা জাতি হিচাপে গণ্য কৰে। তাৰ ভিতৰত বাচকৰ, মালী, হিৰা, ভুঁইমালী, বনীয়া, ধোবি আৰু জলহা জাতিক অনুসূচিত জাতিৰ তালিকাত অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে।

শিক্ষা :

অসমলৈ আহি চাহ-বাগিচাত কাম কৰি কেনেকৈ দুপইচা উপাৰ্জন কৰি পেট পূৰ্ত্তাব পাৰি এইটোৱেই আছিল চাহ-মজদুৰ সকলৰ একমাত্র চিন্তা। তাৰ বাহিৰে তেওঁলোকৰ আৰু আন একো নাছিল আৰু কৰিবও পৰা নাছিল। তেওঁলোকৰ মুখ্য চিন্তা আছিল জীৱন নিৰ্বাহ কৰা। তেনে ক্ষেত্ৰত ল'ৰা-ছোৱালীৰ স্কুলত পঢ়া-শুনা বা শিক্ষা-দীক্ষাৰ কথা ভাবিব পৰা নাছিল। ধন ঘটাটোৱেই আছিল একমাত্র চিন্তা। বাগিচাৰ চাহাবসকলেও চাহ-মজদুৰৰ শিক্ষা-দীক্ষাৰ কথা কোনো দিনেই চিন্তা কৰা নাছিল। চিন্তা কৰিবই বা কিয়? যিমান দিন বাগিচাৰ মানুহখিনিক অশিক্ষিত বুৰুক কৰি থব পাৰি সিমান দিন কোনো অসুবিধা নোহোৱাকৈ সিহঁতক শোষণ কৰি থাকিব পাৰি। সিহঁতক ঠগি পূৰা কাম আদায় কৰিব পাৰি। এবাৰ লিখা-পঢ়া শিকি জনা হৈ উঠিলে সিহঁতক আৰু নিৰ্বিবাদে শোষণ কৰাৰ মুদা মৰি যাব পাৰে। এই কথাকে চিন্তা কৰি আবন্তণিৰে পৰা চাহ-মজদুৰসকলক শিক্ষা-দীক্ষাৰ পৰা আঁতৰাই মদৰ জালত ডুবাই ৰাখি যোৱা অনা কাম আদায় কৰি থাকিল। চাহ-মজদুৰসকলক শিক্ষা-দীক্ষাৰ পোহৰ দেখুওৱাত বাগিচাৰ চাহাব, বাবুহঁতে কেতিয়াও গুৰুত্ব দিয়া নাছিল আৰু আজিও যে আন্তৰিকতাৰে অলপ দিছে বা চিন্তা কৰিছে তাত সন্দেহ কৰাৰ স্থল নোহোৱা নহয়। চাহ-মজদুৰসকলেও পাত তোলা, কোৰ মৰা আৰু খোৱা-পিন্ধাৰ বাহিৰে নিজৰ তথা সমাজৰ পৰিবৰ্তনৰ কথা চিন্তা কৰা নাছিল। সুবিধাবাদী চাহাব সকলেও তেওঁলোকৰ পৰিবৰ্তনৰ বাবে কোনো গঠনমূলক কাম

কৰা নাছিল। তেওঁলোকৰ মাজত শিক্ষাৰ প্ৰচাৰ ভুলতো কৰা নাছিল। কিন্তু এটা প্ৰচাৰ আছিল সেইয়া ধৰ্ম প্ৰচাৰ আৰু এটা সুবিধা কৰি দিছিল সেইয়া আছিল মিছনেৰীসকলৰ নামত ঠায়ে ঠায়ে গঢ় লৈ উঠা ধৰ্ম অনুষ্ঠানৰ জৰিয়তে ধৰ্ম লোৱাৰ সুবিধা। মিছনেৰী স্কুলবোৰত খৃষ্টান ধৰ্ম লোৱা লোকৰ ল'ৰা-ছোৱালীক পঢ়া-শুনা কৰাত যথেষ্ট সুবিধা দিছিল। ফলত সুবিধা দেখি বহুত মজদুৰ হিন্দুৰ পৰা গৈ খৃষ্টান হৈ তেওঁলোকৰ ল'ৰা-ছোৱালীক সেই স্কুলবোৰত পঢ়াইছিল। পঢ়াৰ নামত, শিক্ষাৰ নামত বহুত চাহ-মজদুৰে হিন্দু ধৰ্ম এৰি খৃষ্টান ধৰ্ম ললে।

আজিকালি যিদৰে বাগিচাই বাগিচাই প্ৰাইমেৰী স্কুল হ'ল, আগতে কিন্তু নাছিল। দেশ স্বাধীন হোৱাৰ পিছত স্বাধীন দেশৰ চৰকাৰে চাহ-বাগিচাৰ মজদুৰসকলৰ শিক্ষা-দীক্ষাৰ কথালৈ অলপ চিন্তা কৰি বাগিচাৰ কৰ্তৃপক্ষৰ যোগেদি প্ৰত্যেক চাহ-বাগিচাত অন্ততঃ একোখনকৈ প্ৰাইমেৰী স্কুল পতাৰ দিহা কৰিলে। চৰকাৰে কেৱল বাগিচাৰ কৰ্তৃপক্ষক বাগিচাবোৰত স্কুল পাতিবলৈ দিহা-পৰামৰ্শ আগবঢ়াই নিজৰ দায়িত্ব শেষ কৰিলে বাগিচাত স্কুল হৈছে নে নাই, স্কুলবোৰ চলিছে নে নাই, ল'ৰা-ছোৱালী পঢ়িছে নে নাই, এইবোৰৰ কোনো খবৰ নললে বা লোৱাৰ প্ৰয়োজন বোধ নকৰিলে। চৰকাৰৰ কথামতে চাহাবে বাগিচাত একোখনকৈ প্ৰাইমেৰী স্কুল পাতি দি নামমাত্ৰ একোজনকৈ শিক্ষক দি পাল মাৰিলে। মজদুৰ সংগঠনবোৰেও শিক্ষা-দীক্ষাৰ কোনো তদাৰক নকৰিলে।

চাহ-বাগিচাত পতা স্কুলবোৰৰ শিক্ষাৰ মাধ্যম প্ৰথমতে অসমীয়া নাছিল। কোৰ্ট-কাছাৰীত তেতিয়া বঙালী ভাষা চলিছিল। ইংৰাজ সকলক ভুলকৈ বুজাই দি অসমীয়া ভাষাৰ ঠাইত বঙালী ভাষা চলোৱা যুগ সেইটো। গতিকে চাহ-মজদুৰৰ প্ৰথম শিক্ষা পাঠ

আবস্তু হয় বঙালী ভাষাতে। পুৰণিচাম চাহ-মজত্বৰ বহুতে 'ব' ব তলত ফুট দিয়া দেখা যায়।

অসমলৈ অহা সকলো চাহ-মজত্বৰ যে অশিক্ষিত আছিল এনে নহয়। তাৰ মাজত লিখা-পঢ়া অলপ অচৰপ কৰিব জনা লোকো আছিল। বিভিন্ন প্ৰদেশৰ পৰা অহা বিভিন্ন ভাষা-ভাষী লোক সকলে নিজ নিজ ভাষাৰে কথা-বতৰা পতাৰ উপৰিও কিছুমানে নিজৰ চহীটো কৰিব বা গল্প-কাহিনীৰ সৰু শূৰা কিতাপবোৰ পঢ়িব-পৰা লোকো আছিল। বিশেষকৈ উৰিষ্যাৰ পৰা অহা উৰিয়াসকলৰ মাজত এনে ধৰণৰ লোক বেছি আছিল। উৰিষ্যাৰ ভিতৰত আকৌ কটক জিলাৰ পৰা অহা কটকীয়া লোকসকলৰ মাজত এনেধৰণৰ লোকৰ সংখ্যা গড় অনুপাতে বেছি আছিল। উৰিষ্যাৰ পৰা অহা লোকসকলৰ ভাষা উড়িয়া আছিল। পশ্চিমৰ সিংভূম আৰু পুৰুলীয়া জিলাৰ পৰা অহাসকলৰ কিছুমানে পঢ়াশুনা কৰাৰ উমান পোৱা যায়। ভাৰতৰ উত্তৰ ভাগৰ পৰা অহা কিছুমানে হিন্দীত আৰু দক্ষিণ ভাৰতৰ পৰা অহা কিছুমানে তামিল, তেলুগু, কানাড়ী আৰু মালয়ালমত কিছু লিখা-পঢ়া জানিছিল। অসমলৈ অহাৰ আগলৈকে সেইসকল চাহ-মজত্বৰে বোধকৰোঁ সৰুতে দেশৰ স্কুলত অলপ অহা যোৱা কৰিছিল, যাৰ ফলস্বৰূপে নিজৰ নামটো অন্ততঃ লিখিব পাৰে বা অলপ-অচৰপ পঢ়িব পাৰে।

এইয়া আছিল সেই সময়ৰ কথা যিটো সময়ত নেকি অসমীয়াই নিজৰ মাতৃ ভাষাকো নিজৰ ভাষা বুলি কোৱাৰ কোনো স্থল নাছিল। ইংৰাজৰ তলত কেবাগী মহৰী হৈ অসমলৈ অহা বঙালী লোকসকলে ইংৰাজসকলক ভুলকৈ বুজাই দি অসমীয়া ভাষাক ক'বাত পেলাই দি অসম ভূমিত বঙালী ভাষা চলাই দিলে। বাগিচা অঞ্চলবোৰো তাৰ পৰা বাদ পৰি নেথাকিল। কিন্তু সেই অৱস্থা বেছি দিন নেথাকিল।

কেইজনমান অসমীয়া সু-সন্তানৰ অক্লান্ত চেষ্টাৰ ফলত অসমত অসমীয়া ভাষাই প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰিলে। লগে লগে বাগিচাবোৰতো অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰচলন হ'ল। বঙালীপ্ৰধান কাছাৰ জিলাৰ চাহ-বাগিচাৰ স্কুলবোৰত অৱশ্যে বঙালী ভাষাই চলি থাকিল।

১৯৩৮ চনত বৰদলৈ মন্ত্ৰী সভাৰ দিনৰে পৰা অসমত অসমীয়া ভাষাই ঠন ধৰি উঠাৰ সুযোগ পায় যদিও তাৰ বহুত দিন আগৰে পৰাই অসমত অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰচলন আছিল। চাহ-বাগিচা অঞ্চলত এই ভাষা প্ৰচলিত হয় অসমত অসমীয়া ভাষাই আঞ্চলিক ভাষা হিচাপে স্বীকৃতি পোৱাৰ প্ৰায় ৪০ বছৰ আগৰে পৰা। অৱশ্যে চাহ-বাগিচাৰ প্ৰায়ভাগ লোকে আজিও অসমীয়া ভাষা শুদ্ধকৈ আহৰণ কৰিব পৰা নাই। ই বৰ পৰিতাপৰ বিষয়। তাৰ বাবে চাহ-বাগিচাৰ লোকসকল দায়ী নহয়; তাৰ বাবে দায়ী বৰুৱা, শইকীয়া, শৰ্মা, হাজৰিকা ইত্যাদি অসমীয়া সমাজখন। আগত "মজত্বৰ ভাই" পিছত "কুলি বঙাল" বুলি কৈ কাৰো অন্তৰ জয় কৰিব নোৱাৰি। একেই মাটি, একেই ভাত, একেই মানুহ, একেই জাতৰ দুখন সমাজক এখন সমাজ হিচাপে কেতিয়াও গঢ়ি তুলিব নোৱাৰি যদি অন্তৰ শুদ্ধ নহয়। আজিৰ অসমীয়া সমাজে এই কথা ভালদৰে উপলব্ধি কৰিব পাৰিছে। ফলত পুৰণি অসমীয়া আৰু চাহ-মজত্বৰ সমাজৰ মাজৰ আঁৰ কাপোৰখন লাহে লাহে আঁতৰি যাব ধৰিছে। দুয়োখন সমাজৰ সকলো ফালৰ পৰা যোগ-সূত্ৰ স্থাপন হব ধৰিছে - যাৰ ফলস্বৰূপে চাহ-বাগিচাবোৰত অসমীয়া ভাষাই প্ৰাধান্য লাভ কৰিব ধৰিছে। চাহ-বাগিচাৰ স্কুলবোৰত থকা শিক্ষকসকলৰ শিক্ষাদান আৰু আন্তৰিকতাৰ ওপৰতো বহুতখিনি কথা নিৰ্ভৰ কৰে। কিন্তু অপ্ৰিয় হলেও সত্য যে, সেই শিক্ষক-সকলৰ বহুতৰে শিক্ষাদানত আন্তৰিকতাৰ অভাৱ। চাহ-বাগিচাৰ স্কুলবোৰত এবাৰ ভূমুকি মাৰিলেই সকলো কথাৰ সন্তোদ পোৱা যায়।

চাহ-মজত্বসকল শিক্ষাৰ বিষয়ত আগবাঢ়িব নোৱাৰাৰ প্ৰধান

কাৰণ হ'ল পৰিৱেশ। চাহ-মজতুবসকলৰ যি পৰিৱেশ সেই পৰি-
ৱেশে শিক্ষাৰ বিষয়ত অলপো সহায় কৰিব নোৱাৰে। বাগিচাৰ
লাইনৰ মাজলৈ এবাৰ সোমাই গ'লেই দেখা পোৱা যায় যে আজি
সভ্যতাৰ উচ্চ শিখৰত উপনীত হোৱাৰ যুগতো চাহ-মজতুবসকল
কদৰ্য গলিত শোষিত অৱস্থাত অৱহেলিতভাৱে পৰি থাকিব লগা
হৈছে। আৰ্থিক সমস্যাত জৰ্জৰিত এই পঁয়ালগা সমাজখনে শিক্ষাৰ
কথা চিন্তা কৰিব নোৱাৰে। কলম দি দি চাহ গছ ওখ হবলৈ
নিদিয়াৰ দৰে চাহ মজতুবসকলকো শোষণকাৰীহঁতে ওখ হ'ব নোৱাৰাকৈ
কলম দি থাকে। তাৰ মাজতে যি ছুই এজনে ওপৰলৈ গৈছে
সিহঁত নিজৰ বলতহে গৈছে বুলি কব পৰি। “টাক টাক টাক
কেবল টাকেই বজালি, লাখ লাখ লাখ হৈয়ো একো নেপালি”
বুলি কোৱা এই বৃহৎ সমাজখনৰ পৰা ওলোৱা শিক্ষিতৰ সংখ্যা
তেনেই তাকৰ।

চাহ-বাগিচাৰ ল'ৰা-ছোৱালীয়ে অলপ ডাঙৰ হোৱাৰে পৰা
মাক-দেউতাকে কোৱা ভাষা বা দোৱানত কথা কবলৈ আবদ্ধ কৰে।
অসমীয়া ভাষাৰ লগত পৰিচয় ঘটি স্কুলত গৈহে। ঘৰত সদায়
“পাঁড়কী” বুলি বাগিচাৰ ল'ৰা-ছোৱালীয়ে স্কুলত “কপো” বুলি
কলে ই কেনে ধৰণৰ বস্তু বুজিবলৈ টান পায়। এনে দোধোৰ-
মোধোৰ অৱস্থাৰ মাজেৰে পঢ়াশুনা আবদ্ধ হোৱা বাগিচাৰ অনেক
ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে আধা ডোখৰতে পঢ়া বাদ দিব লগাত পৰে। গতিকে
বাগিচাবোৰত শিক্ষাদানৰ ব্যৱস্থা কৰাৰ লগে লগে ভাষাদানৰো
সু-ব্যৱস্থা কৰিব লাগে। বাগিচাৰ স্কুলবোৰত পৰাপক্ষত চাহ-বনুৱাৰ
কথিত ভাষাৰ কিছু জ্ঞান থকা শিক্ষকক নিযুক্তি দিয়াৰ ব্যৱস্থা
কৰিব লাগে। অকল প্ৰাইমেৰী স্কুলতে ক্ষান্ত নাথাকি এম, ই,
স্কুল আদিও বাগিচাবোৰত পতাৰ দিহা কৰিব লাগে। নহলে
শিক্ষাৰ নামত চাহ-বাগিচাৰ সমাজখনক প্ৰতাৰণা কৰি থকাৰ
বাহিৰে আন একো নহয়।

সাহিত্য :

সাহিত্য ক্ষেত্ৰত চাহ-মজতুবৰ অৱদান নুই কৰিব নোৱাৰি।
বহুত চাহ-মজতুৰে অসমীয়া ভাষাত গল্প-কবিতা-প্ৰবন্ধাদি লিখি
অসমীয়া সাহিত্যৰ ভঁৰাল টনকিয়াল হোৱাত সহায় কৰিছে।
শ্ৰীৰঘুৱা তাঁতীৰ পৰা আৰম্ভ কৰি আজিলৈকে অসম সাহিত্য
সভাত প্ৰতি বছৰে একোজন চাহ-মজতুব লোকে কাৰ্য্যকৰী সমিতিৰ
সদস্য হৈ আহিছে। অসমীয়া ভাষাত বহুতে কিতাপো লিখিছে।
তাৰ ভিতৰত শ্ৰীগোবৰ্ণ মাহাতোৰ “জাহালী বা কপিল মঙ্গল গীত”
শ্ৰীগণেশ কুৰ্মীৰ (১) “কুৰ্মী ক্ষত্ৰিয় জাতিৰ চমু পৰিচয়”
(২) “কবচ পবৰ আৰু ঝুমুৰ গীত”, শ্ৰীদীলেশ্বৰ তাঁতীৰ “ঝুমুৰ
সংগ্ৰহ”, শ্ৰীগইন্দা উৰাঙৰ “ডমকচ”, শ্ৰীনাৰায়ণ ঘাটোৱাৰ (১)
“চাহ-বনুৱাৰ সাংস্কৃতিক জীৱনত এভূমুকি”, (২) “ঝুমুৰ গীতৰ
মাজেদি বনুৱা জীৱনত এভূমুকি”, শ্ৰীদেউৰাম তাচাৰ “চাহ-বনুৱাৰ
মাজত প্ৰচলিত সাধু কথা” আৰু সুশীল কুৰ্মীৰ (১) “চাহ-
মজতুব লোকগীত” আৰু (২) “টুচু গীতৰ মাজে মাজে” উল্লেখ
যোগ্য। অসম চাহ মজতুব জনজাতি ছাত্ৰ-সম্ভাৰ মুখপত্ৰ “সেউজীপাত”
আৰু অসম চাহ-মজতুব সংঘৰ মুখপত্ৰ “চাহ-মজতুব”ৰ নাম
এইখিনিত ল'ব পৰা যায়। এসময়ত সাহিত্যপ্ৰেমী শ্ৰীগণেশ কুৰ্মী
আৰু শ্ৰীচেনীৰাম কুৰ্মীৰ উদ্যোগত “মাদল” নামৰ এখন অসমীয়া
আৰু বাগানীয়া ভাষাৰ সুন্দৰ মাহেকীয়া আলোচনী প্ৰকাশ পাইছিল।
কিন্তু বহুত আলোচনীৰ দৰে এইখন আলোচনীও কলিতে মৰহিব
লগা হ'ল। ভালেমান অসমীয়া লেখক-লেখিকায়ো চাহ-মজতুব
আৰু চাহ-বাগিচাৰ ওপৰত বহুতো প্ৰবন্ধ পাতি লিখিছে। এই

বিষয়ৰ কিতাপ-পত্ৰও প্ৰকাশ পাইছে। ১৯৬৬-৬৭ চনত অসম সাহিত্য সভাৰ প্ৰধান সম্পাদক ভ্ৰূপীপ্ৰসাদ নেওগ আৰু সহকাৰী সম্পাদক শ্ৰীনগেন শইকীয়াই “সেউজীপাতৰ মাজে মাজে” আৰু “চাহ-বাগিচাৰ বনুৱা” নামৰ দুখন মূল্যবান কিতাপ প্ৰকাশ কৰিছে। শ্ৰীযোগেশ দাসৰ “ডাৱৰ আৰু নাই” আৰু ৰাস্না বৰুৱাৰ (ডঃ বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱা) “সেউজীপাতৰ কাহিনী” নামৰ উপন্যাস দুখন চাহ-বনুৱাৰ বাস্তৱ জীৱনৰ ওপৰত লিখা পুথি। শ্ৰীগোলাপ খাউণ্ডৰ “গিৰমিট” আৰু শ্ৰীলক্ষ্মীচন্দ্ৰ গোস্বামীৰ “প্ৰাণ গন্ধাৰ পাবে পাবে” নামৰ কিতাপ দুখনে চাহ-বনুৱাৰ জীৱন-চিত্ৰ প্ৰতিফলিত কৰিছে।

সংস্কৃতি :

চাহ-মজত্বসকল বিভিন্ন জাতি উপজাতিৰ সমষ্টি। এই জাতি উপজাতিবোৰে কম বেছি পৰিমাণে স্বকীয় সংস্কৃতি বজাই ৰাখিছে নিজৰ ভিতৰত। ইয়াত চাহ-মজত্ব সমাজত প্ৰচলিত কেইটামান উল্লেখযোগ্য সংস্কৃতিৰ কথা উল্লেখ কৰা হ'ল।

ঝুমইৰ — ঝুমইৰক বাদ দি চাহ-মজত্বৰ কলা-সংস্কৃতিৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিব নোৱাৰি। ই চাহ-মজত্ব সংস্কৃতিৰ এক বিশিষ্ট স্থান অধিকাৰ কৰি আছে। ঝুমইৰ গীত সাধাৰণতে ভাদ মাহত হোৱা কৰম পূজাত গোৱা হয়। চোতাল বা তেনে কোনো আহলবহল সুবিধাজনক ঠাইত কৰমগছৰ ডাল পুতি ডেকা-গাভৰু-হঁতে ঢোল-মাদলৰ চেৱে চেৱে ঝুমইৰ গীতৰ লহৰে লহৰে তাৰ চাৰিওফালে ঘূৰি ঘূৰি নাচে। মজত্ব-জীৱনৰ সামাজিক, অৰ্থনৈতিক তথা বিবাহ-মিলনৰ বহল চিত্ৰ ঝুমইৰ গীতৰ মাজেদি প্ৰতিফলিত হৈছে। মেহনতী জীৱনৰ বৈচিত্ৰ্যময় ঘটনাৱলী বহন কৰিছে। প্ৰকৃতিৰ বৰ্ণনা অঙ্কন কৰিছে। অসমীয়া সমাজত বিহুগীত যেনে প্ৰিয় চাহ-মজত্ব সমাজত ঝুমইৰ তেনে প্ৰিয়।

মনে উঠে মনস্তাপ, দিব নেকি জলে ঝাঁপ,

ঝাঁপ দিলে ডুবিয়ে মৰিব, কেমনে নদীয়া পাৰ হব।

যে নদী পাৰ কৰে, তাকে দিব গলাৰ হাব,

আধা প্ৰাণ তাহাবে সপিব, কেমনে নদীয়া পাৰ হব।

দমকচ — দমকচক ঝুমইৰৰ শাৰীত থব পাৰি। ছয়োৰে সম্পৰ্ক অতি ওচৰ। ইয়াতে ডেকা-গাভৰুহঁতে ধৰা ধৰিকৈ নাচে। গীত

গাওঁতাই গীত গায়, বাজনা বজাওঁতাই বাজনা বজায়। ওবাং, মুণ্ডা আদি জাতিৰ মাজত ই বিস্তাৰ লাভ কৰিলেও চাহ-মজতুৰৰ অন্যান্য জাতি-উপজাতিৰ পৰাও অনাদৰ পোৱা নাই। শ্রমজীৱী জীৱনৰ সফল চিত্ৰ দমকচ গীতে দাঙি ধৰিছে—

মা মৰ নাই বুঝে

বাপ মৰ নাই বুঝে,

মাই শাড়ীৰ লভেৰে

বেটী বিদায় দিলে

কি দূৰণ দেশে ।

কাঠীনাচ—ফাগুনৰ পচোৱাত বড়ৰ ফাকুৱা উৰাব লগে লগে মনৰ ফাকুৱাও উৰে। চাহ-মজতুৰ ডেকাইতে ফাকুৱাৰ বঙে ব বাঙলী হৈ হাতে হাতে প্ৰায় ডেবফুট দীঘল কাঠী লৈ বৃত্তাকাৰে ঘূৰি ঘূৰি গীত গায়। কাঠী লৈ নাচে কাৰণে নাচবোৰক কাঠীনাচ আৰু গীতবোৰক কাঠীনাচৰ গীত বোলে। মজতুৰ ডেকাইতে ফাকুৱাৰ দিনা দল-বান্ধি ঘৰে ঘৰে কাঠীনাচ নাচে আৰু গীত গায়। ইয়াক চাহ-মজতুৰৰ এক প্ৰকাৰৰ ছাঁচৰি বুলি ক'ব পাৰি। ফাকুৱাত এদিন বং আৰু এদিন বোকা-পানী খেলে। ইয়াক “হোলি খেলা” বুলি কয়। হোলিত আজিকালি বেছিকৈ বংহে খেলে। বোকা-পানী কম খেলে। কিন্তু বোকা পানী খেলাটোহে আচল খেলা বুলি বহুতে মত প্ৰকাশ কৰে। কাৰণ বোকা-পানী খেলাৰ লগত সম্বন্ধ আছে প্ৰকৃতিৰ। প্ৰকৃতি উৰ্বৰা হোৱাৰ লগে লগে মানৱ দেহাও যেন উৰ্বৰা হয়। মাঘ বিহুত পথাৰত মেজি জ্বলোৱাৰ দৰে বহুতে ফাকুৱাৰ আগবাতি “হোলিদাহ” কৰে। হোলিদাহৰ অন্য নাম বহুৎসৱ। কথিত আছে যে “হোলিকা” হ'ল হিবণ্য-কশিপুৰ ভনীয়েক। ভক্ত প্ৰহ্লাদক হিবণ্যকশিপুৰে দহন কৰি মাৰিব খোজাৰ সময়ত এনে অন্যায় সহ্য কৰিব নোৱাৰি হোলিকাই

নিজেই জ্বলন্ত জুইত জাপ মাৰি আত্মঘাতী হয়।

এটি কাঠীনাচৰ গীত :

কাঠী কাঠী বীৰবল কাঠী

কাঠী পাশা চলেবে,

শুন বাচা নিমাইৰে

উখে কাণে লাগে গেল

মৰণ সমানৰে.....।

টুচু পৰৱ—মাঘ বিহুক চাহ-মজতুৰসকলে পৌষ পৰৱ বা টুচু পৰৱ বুলি কয়। সৰ্বভাৰতীয় উৎসৱ তিল বা মকৰ সংক্ৰান্তিৰ লগত ইয়াৰ সামঞ্জস্য আছে। এই উৎসৱত চেৰা ঘৰ সজা, মেজি পোৰা, আনৰ বাৰীত চোৰ কৰা আৰু তিল পিঠাকে মুখ্য হিচাপে লৈ হাৰেক বকমৰ পিঠা-পনা কৰাৰ উপৰিও পৰম্পৰাগতভাৱে মানি অহা টুচু দেৱীৰ চোড়ল বা মূৰ্তি সাজি পূজা পাতল কৰা হয়। ই মহিলাপ্ৰধান উৎসৱ। মনৰ বাঞ্ছিত কামনা পূৰণ হোৱাৰ আশাৰে মহিলাসকলে টুচু পূজা এবাৰ পাতি হেনো এৰিব নাপায়। কমেও তিনিবাৰ পাতিব লাগে। টুচুৰ দৰে এগৰাকী সতী বৰ্মণীৰ জীৱন-বন্তি কৰণভাৱে নুমাই যোৱাত আঘাতপ্ৰাপ্ত চাহ-মজতুৰসকলে টুচুৰ হাজাৰ গুণ সুঁৱৰি টুচু-গীত গায়। টুচু-গীতবোৰ টুচু-পৰৱৰ বাহিৰে অন্য সময়ত গালে হেনো খজুলি হয়। নদীৰ বুকুত টুচু ভাসাণৰ সময়ত জলদেৱতাক সাক্ষী কৰি মনে মিলে লোকৰ লগত ফুল বা সখী পতাৰ নিয়ম আজিও প্ৰচলিত। সংক্ৰান্তিৰ দিনা খুব বাতিপুৱাই গা-ধোৱাৰ নিয়ম। সেইদিনা গা নুধূলে পৰজন্মত গাহৰি জন্ম পায় বুলি এক জনবিশ্বাস আছে। এই পৰৱত তিল-পিঠা এইবাবেই প্ৰধানকৈ খোৱা হয় যাতে ঘৰৰ সকলোবোৰ বস্তু তিল তিলকৈ বাঢ়ি যায়। সংক্ৰান্তিৰ বাতি জীয়াৰী-বোৱাৰীহঁতে তিনি, পাঁচ, সাত বা ন দিন আগতে ঠিক কৰি থোৱা কোনো

এঘৰত গোট খায় আৰু টুচুদেৱীৰ প্ৰতিমা বা চৌড়ল খাপনা পাতি গোটেই ৰাতি টুচু-গীত গায়। ডেকাহঁতো তাত পিচ পৰি নাথাকে। ইয়াক টুচু-জাগৰণ বোলে। পিচদিনা পুৱা গীত গাই গাই সেই প্ৰতিমা বা চৌড়ল সদলবলে নদীত উটুৱাই দিয়ে।

টুচু-গীতত ভাবৰ ব্যঞ্জনা আৰু ভাষাৰ সাৱলীলতা মন কৰিবলগীয়া। টুচু-গীতবোৰ জোবানাম ৰূপেও গোৱা হয়।—

অশোক বনে পাতেৰ ঘৰে

সীতাকে ৰাম ৰাখেছে,

যোগীৰ বেশে ৰাৱণ আসে

সীতা হৰণ কৰেছে।

মনসা পূজা—মনসা-পূজা চাহ-মজহুৰসকলৰ আন এটি লেখত ল'লগীয়া পূজা। মনসা-পূজাই বেউলা-লখীন্দাবৰ কৰুণ কাহিনীলৈ মনত পেলাই দিয়ে। মনসা পূজাক সৰ্প-সন্তুষ্টিৰ পূজা বুলিও ক'ব পৰা যায়। সাপে বাতে কোনো অপায়-অমঙ্গল নঘটায় তালৈ লক্ষ্য ৰাখি মনসাদেৱীৰ পূজা কৰা হয়। পূজাত গোৱা গীতবোৰক মনসা-গীত বোলে। কিছুমান ঠাইত পতা 'নাগ পঞ্চমী' পূজা মনসা পূজাবেই অন্য ৰূপ। মনসা-গীতত মনসাদেৱীৰ বৃত্তান্ত পোৱাৰ উপৰিও বেউলা-লখীন্দাবৰ মৰ্মস্পৰ্শী কাহিনী পোৱা যায়। আত্মন্তৰি মনসাদেৱীৰ কোপাগ্নিৰ ফলস্বৰূপ হোৱা আত্মভিমানী প্ৰবলপ্ৰতাপী চ'ন্দ-সদাগৰৰ মৰ্মভেদী শোকৰ কাহিনীৰ প্ৰাঞ্জল বৰ্ণনা মনসা গীতত প্ৰকাশ পাইছে।

মাগো একটি ফুলেৰ জনে এত অপমান

তুৱাৰে লাগায়ে দিব ফুলেৰি বাগান"।

সঁহুৰাই-পৰব—কালীপূজা, দেৱালী বা সঁহুৰাই পৰব চাহ-মজহুৰৰ অন্যতম প্ৰধান উৎসৱ। গো-সেৱাই ইয়াৰ মুখ্য উদ্দেশ্য। বহাগ বিহুত অসমীয়া সমাজত যিদৰে গো-সেৱা কৰা হয়, সেইদৰে চাহ-

মজহুৰসমাজত গো-সেৱা কৰা হয় দেৱালীত। ৰীতি-নীতিৰ ফালৰ পৰা ছয়োৰে মাজত কিছু পাৰ্থক্য থাকিলেও মূল ভাৱধাৰা একেই। দেৱালীত ছ'চৰিৰ দৰে ঘৰে ঘৰে গৈ গীত-মাত গাই পা-পইচা তোলে। ইয়াক গো-জাগৰণ বোলে। দেৱালীত গোৱা গীতবোৰক জাহলী বা সঁহুৰাই গীত বোলে। 'অহিৰে' শব্দটিৰে আবস্ত কৰি জাহলী গীতবোৰ গোৱা হয়। কাতি মাহৰ অমাবস্যাতে এই উৎসৱ পালন কৰা হয়। এই উৎসৱত সকলোৰে ঘৰৰ বেৰ-কুৰ মটি চাক চিকুন কৰে। দেৱালীত পালন কৰে দীপাধিতা। নিয়ম অনুযায়ী তিনিদিন বা পাঁচ দিন গৰু ম'হ আদিৰ মাথা বা শিঙত মিঠাতেল ঘঁহে। উৎসৱৰ শেষদিনা গৰু ম'হৰ গা, মূৰ, শিং আদিত বেন্দুৰ আৰু চাউলৰ গুৰি ফোট দিয়ে। শিঙত ধান গছৰ মালা বান্ধে। আবেলি পৰত পদূলি মূৰত গৰু ম'হ নচুৱাটোও এই উৎসৱৰ আন এটি বৈশিষ্ট্য।

অহিৰে—জাগমা লহমী জাগমা ভাগৱতী

জাগকে অমাবস্যা ৰাতৰে,

জাগকে প্ৰতিফল দেবে মালহমীগ'

পাঁচ পুত্ৰ দশ ধেনু গাইবে।

সাদী-গীত চাহ-মজহুৰসকলে বিয়াৰ সাদী বুলি কয়। ছোৱালীক আঙঠি পিন্ধোৱাটোক "কন্যা দেখা" বুলি কয়। তদ-চুৰুপ ল'ৰাজনকো কৰে আৰু তাক "বৰ দেখা" বুলি কয়। বিয়াৰ জোৰণ দিয়াক "লগন" বুলি কয়। "লগনে"ই বিয়াৰ আবস্তগ। "লগন"ৰ দিনাৰ পৰাই দৰা আৰু কন্যাক নিতৌ সন্ধিয়া তেল-হালধি ঘঁহে। লগনৰ পৰা ঠিক তিনিদিন, পাঁচদিন, সাতদিন বা নদিনৰ দিনাখন নিৰ্ধাৰিত কৰামতে বিয়া হয়। সেয়ে "লগন"ক তিনিদিনীয়া, পাঁচদিনীয়া লগন আদিৰে নামকৰণ কৰে। হোম পুৰি বিয়া পাতে। বিয়াত পুৰোহিত ব্ৰাহ্মণ লগায়। বিয়াৰ শেষ পৰ

হ'ল “সিন্দবাদান”। হোম পোৰাৰ পাছত দৰাই কনাৰ মূৰত
সিন্দুৰ ঘঁহি দিয়ে। ইয়াক সিন্দবাদান বোলে। বিয়াত গোৱা
গীতবোৰক “সাদী গীত” বোলে। ভোৰা নাম দি সাদী-গীত
বেছিকৈ গোৱা হয়। অনমীয়া সমাজৰ বিয়ানামৰ লগত মজুত-
সমাজৰ সাদী-গীতৰ কিছু মিল দেখা যায়।

বিয়া নামত আছে,—

মেঘে কৰে আগা গোমা

ডায়েৰে ধৰে ছাতি,

আজি প্ৰভু বক্ষা কৰা

পূৰ্ণিমাৰে বাতি।

সাদী-গীতত আছে—

মেঘটি কালা কালা, বাদল ধব ধব গ’

বাবৰা হেম হেম, বাবৰা হেম হেম গ’।

ঘেৰা-গীত— বিশেষকৈ উজনি অসমত প্ৰচলিত ঘেৰা-গীতবোৰ
চাহ-মজুতসকলৰ শস্য-শ্যামল সংস্কৃতিৰ লহপহীয়া শস্য স্বৰূপ।
শাবদীয় শ্যামল শস্যৰাজিৰ দৰেই ই লহপহীয়া আৰু পুৰুষ।
ঘেৰা-গীতৰ ‘ঘেৰা’ হ’ল এক প্ৰকাৰৰ বাদ্যযন্ত্ৰ আৰু ‘গীত’ হ’ল
গীতেই। ঘেৰা-গীত সাধাৰণতে বুঢ়া-বুঢ়ী মানুহে দুখপূৰ্ণ হৃদয়
বিদাৰক তথা আধ্যাত্মিক ভাবেৰে গোৱা গীত। তেওঁলোকৰ অন্তৰৰ
আশা আকাঙ্ক্ষা, পোৱা-নোপোৱাৰ বেদনাৰাজি আৰু ঈশ্বৰৰ প্ৰতি
থকা ভক্তিভাব নিগৰি ওলাই আহি ঘেৰা গীতৰ মাধ্যমেৰে প্ৰকাশৰ
বাট বিচাৰে। জীৱন দৰ্শনৰ তথ্যপূৰ্ণ সন্তাবেৰে পৰিপূৰ্ণ ঘেৰা-
গীতবোৰ দৰাচলতে আধ্যাত্মিক ভাবাপন্ন;—

“কেহু চলে ডালি ডালি পালওক লাগাইকে,

আৰ কেহু চলে ভূয়ে ভূয়ে নিৰঙণ গাইকে

বামনা ভজনে মানৱা মৰে বাওৰাকে,

বাজা চলে ডালি ডালি পালওক লাগাইকে,

আৰ সাধু চলে ভূয়ে ভূয়ে নিৰঙণ গাইকে

বামনা ভজনে মানৱা মৰে বাওৰাকে।

নিচুকনি-গীত চাহমজুত-সমাজত ল’ৰা-ছোৱালীক ওমলাবৰ কাৰণে
গোৱা ওমলা বা নিচুকনি গীতবোৰ যুগ যুগ ধৰি মুখে মুখে চলি
আহিছে। শৈশৱ কালৰ বিভিন্ন স্তৰৰ লগত সামঞ্জস্য ৰাখি
নিচুকনি-গীতবোৰ গোৱা হয়। গৰমকালি জোনাক নিশা আগ-
চোতালত বুঢ়ী-আইতাই মুকলি মনোৰে শিশুহঁতক ওমলাই গোৱা
এই গীতবোৰ মজুত-সমাজত অতি প্ৰিয়। কৰ্মব্যস্ত মাকে কান্দি
থকা শিশুক নিচুকাবলৈ কাপোৰেৰে, কাঠেৰে, বাঁহেৰে বা বেতেৰে
দোলনী বা দোলনা অথবা ঝুলনা তৈয়াৰ কৰি তাত শিশুক শুৱাই
দি এই গীতবোৰ গাই গাই টোপনি নিয়াবৰ চেষ্টা কৰে বাবে
ইয়াৰ অন্য নাম দোলনী-গীত। মজুতৰ ভাষাত ইয়াক “ছানা
খেলা গীত” বোলে।

আসবেই চুৱা পোতা

মাছ ধৰতে যাব,

মাছেৰ কাঁটা পায়ে লাগল

ডলাই চাপে যাব,

ডলাই আছে নিমগাছ

গণে গণে যাব।

কাঁহা যাবেৰে ভাই

হীৰাবাৰী যাব,

হীৰা শাক তুলে আনে

ৰং দিয়ে খাব।

ভূত-প্ৰেত— চাহ-মজুতসকলে ভূত-প্ৰেত, দেৱ-দেৱী আদিক বিশ্বাস
কৰে আৰু সিহঁতৰ পূজাও কৰে। ভূত পোহাটো কিছুমানৰ চলি

অহা বীতি। বহুতৰে ঘৰত 'ভূত-খান' আছে। 'চব ভূত' নামৰ ভূতটোক পুহিলে হেনো ধনী হয়। ই খানৰ ঘৰৰ পৰা বোলে চুব কৰি আনি গৃহস্থক ধনী কৰে। ভূত-প্ৰেতৰ পৰা বন্ধা পাবলৈ চাহ-মজুতৰ মাজত জৰা-ফুকা কৰা, তাবিজ দিয়া, ঘৰৰ চাৰি সীমা বান্ধি দিয়া, বেজ বা 'অৰাও' আছে। তন্ত্ৰ-মন্ত্ৰৰ প্ৰচলন বিদ্যমান। বাতি কোনোবাই কিবা কাৰণত ভয় খালে ভূতৰ মন্ত্ৰটো সাতবাৰ জাৰি দিলে ভয়-ভীতি দূৰ হয়।

অচল চালিলা ছোচল চালিলা যমৰ জীয়,
অপনা ঘৰে যচি দেৱী তোমেকৰ কিছু।
ঘোৰিণ চাল দয়াৰ চণ্ডী আইদেৱী তোমে,
অমোকৰ বা বতাহ যাড়ো আছো আমে।
চাড়িন পলাখ' তোমে ব্ৰহ্মৰ নিজ দেহ,
জেপৰি ব্ৰহ্ম হেউজে ভয়েন পলায়।
কাপাৰ আজ্ঞা হাড়িৰ জিয় চণ্ডীৰ আজ্ঞা
শীঘ্ৰে চাড় শীঘ্ৰে চাড়।

পূজা-পাতল—গাঁওখনক ঠিকমতে বাখিবলৈ গাঁৱৰ বখীয়া স্বৰূপ গ্ৰাম-দেৱতাক পূজা কৰা হয়। গ্ৰাম দেৱতাৰ পূজা পতাৰ পিছতহে গাঁওবাসীয়ে ধান বোৱা কাম আৰম্ভ কৰে। ইয়াৰ বাহিৰেও গ্ৰাম কালীৰ পূজা, হনুমান পূজা, বুঢ়া ডাঙৰীয়াৰ পূজা, লক্ষী পূজা, সত্যনাৰায়ণ পূজা, যোগিনী যথিনীৰ পূজা, শিতলী পূজা, বৃক্ষ পূজা, সূৰ্য পূজা, তুলসী পূজা, গঙ্গা পূজা আদি পূজাবোৰো কম বেছি পৰিমাণে কৰা হয়।

বাদ্য-যন্ত্ৰ—চাহ-মজুতৰ ব্যৱহাৰ কৰা বাদ্যবোৰৰ ভিতৰত হ'ল ঢাক, ঢোল, মাদল, ধুমচা, নাগৰা, চাহনাই, মদনভেড়ি, বাঁহী, মুকলী, তাল, খোল আদিয়েই প্ৰধান।

বীতি-নীতি—মজুত-পৰিয়ালত সন্তান জন্ম হলে শুধি হোৱাৰ

নিয়ম আছে। জন্মৰ সাত দিন বা নদিনত 'ছটী' কৰে আৰু একৈশ দিনত "একৈছা" কৰি শুধি কৰা হয়। ঠাই ভেদে এই ফেৰা কাম এমাহতো কৰে। সন্তানৰ বয়স সাত মাহ, ন মাহ মান হলে সাধাৰণতে শিশুৰ মুখত প্ৰথম অন্ন দিয়ে। ইয়াক অন্ন প্ৰাসন্ন বা মুখ-জুঠানী কৰা বুলি কয়। মুখ জুঠানীত মোমায়েক বা পেহীয়েকে সন্তানৰ মুখত প্ৰথম অন্ন দিয়াৰ নিয়ম।

বিয়াত হালধিৰ প্ৰচলন খুব বেছি। বিয়াৰ সকলো কাপোৰত হালধিৰ বং দিয়ে। বিয়াৰ লগত দিন হিচাপে হালধিৰ গাঁঠি বান্ধে। গাঁঠি বন্ধা দিন ধৰি সদায় গধূলি পৰত গাঁৱৰ মহিলা-সকলে দৰাৰ ঘৰত দৰ ক আৰু কাৰ ঘৰত কন্যাক চোতালত গজালবিহীন পীৰাত বহুই গাত তেল হালধি ঘঁহে। তেল-হালধি ঘঁহোতে বিয়াগীতো গায়। বিয়াত নচা নটুৱা নাচ আৰু বিয়াত বগোৱা বাজনা ঢাক-ঢোল মদনভেড়ি চাহ-মজুতৰ অন্যতম নৈশিষ্ঠ্য। হোমপুৰি বিয়া দিয়ে। সিন্দবাদানেই বিয়াৰ আচল কাৰ্য। সিন্দবাদান মানে হ'ল দৰাই কন্যাক বিধিমেতে মূৰত সেন্দূৰ ঘঁহি দিয়ে। সিন্দবাদান হৈ গ'ল বুলি কলে বিয়াৰ কাম প্ৰায় শেষ হ'ল বুলি ধৰিব পাৰি। 'চুমান' আৰু 'আমমকুল' খোৱা বিয়াৰ অপৰিহাৰ্য অঙ্গ।

মানুহ মৰিলে খৰি দিয়াৰ নিয়ম। সকলো ল'ৰা-ছোৱালী হলে পুতি থয়। তিনিদিনৰ দিনা তেলখৰ বা তিলনি কৰা হয়। তিলনি নোহোৱা পৰ্যন্ত আত্মীয়-স্বজনে তেল-হালধি ব্যৱহাৰ নকৰে। আমিষ বস্তু একো নাখায়। দহ দিনত দহা। কিছুমানে এমাহতো পাতে। বিয়া ছটীৰ দৰে দহাতো নাপিতৰ প্ৰয়োজন।

"খদনা" লোৱা চাহ-মজুতৰ সমাজৰ পুৰণি নিয়ম। অথবা জাতীয় খদনাৱালাই খদনা দিয়ে। হাতে-ভৰিয়ে বুকুৰে-মুখে মহিলা সকলে খদনা লয়। কামাতুৰ দৃষ্টিৰ পৰা বচাই বাখিবৰ কাৰণে

সাধাৰণতে গালে-মুখে খদনা লোৱা হয়। জাতিভেদে খদনাৰ নক্সাও বেলেগ বেলেগ। খদনাৰ নক্সাৰ পৰাও কোনজন কোন জাতিৰ লোক চিনাক্ত কৰিব পাৰি। বৰ্তমান খদনাৰ প্ৰচলন প্ৰায় অচল।

নৃত্য-কলা— চাহ-মজত্বৰসকলে তেওঁলোকৰ আৰাধ্য দেৱ-দেৱীক সন্তুষ্ট কৰিবৰ কাৰণে বহু সময়ত নৃত্যাদি পৰিৱেশন কৰে। উৎসৱ পাৰ্বণত কৰা নৃত্যবোৰৰ তাৎপৰ্য আছে। চাওঁতালসকলে বিয়াত দোনা-নৃত্য দিয়ে। “চোহৰে” আৰু “বাহা” নৃত্য উৎসৱবিশেষ কৰে। “লাগৰে” আৰু “বাঙলা” নৃত্যৰ বাবে কোনো ধৰাবন্ধা সময় নাই। এই নৃত্য, গীত-মাত চোল-মাদল আৰু বাঁহীৰ সুৰৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে। নৃত্যবোৰে মঙ্গল সূচায় বুলি চাহ-মজত্বৰ বন্ধমূল ধাৰণা। বসন্ত ঋতুত ওবাং আৰু শ্বুণ্ডাসকলে শস্যসিঁচা নৃত্য আৰু শস্য-দোৱা নৃত্যৰ আয়োজন কৰে। নৃত্য কৰোঁতে জীয়াবী-বোৱাবীহঁতে মুখেৰে “হিচ্-হিচ্” শব্দ কৰে। ইয়াৰ অৰ্থ হ’ল—পথাৰৰ পৰা ডাঙৰি কঢ়িয়াই আনোঁতে ধানৰ থোক বা গোটে যেনেকৈ শব্দ কৰে ই যেন তাৰে প্ৰতীক। বিছনাচো এওঁলোকে বৰ ভাল পায়। মাজুলিগড় মোনাধাৰী আদি চাহ-বাগিচাত সুন্দৰ বিছমেলা হয়। উজনি অসমৰ চাহ বাগিচাৰ কিছুমান বনুৱা একশৰণ ধৰ্মত দীক্ষিত হৈছে। বঙাজান, নুমলী-গড়, সাপেখাটি, মাগুৰমৰা আদি ভালেমান বাগান-বস্তুত পতা ভাওনা চালে আচৰিত হ’ব লগা হয়। ঢকলা টিঙৰ সত্ৰীয়া নৃত্য আৰু ঘিলাধাৰী চাহ বাগিচাৰ বাসলীলা মন কৰিবলগীয়া।

ঝুমইৰ, দম্‌কচ্, কাঠিনাচ, টুচুনাচ আদিৰ উপৰিও চাবনুল বা বাপবৰ, বাটুলি বা হেনবা আৰু চোহৰি-নৃত্যৰ প্ৰচলনো ঠাই-ভেদে আছে। চাওঁতালসকলে পালন কৰা চোহৰে, চক্ৰান্ত, বাহা আদি কৃষিপ্ৰধান উৎসৱসমূহত নৃত্যৰ পয়োভৰ বিৰাজমান। চাহ-বনুৱাৰ নৃত্যকলা অসমৰ সৃষ্টিকলাৰ সোণৰ সঁফুৰাস্বৰূপ।

স্বাধীনতা-আন্দোলনত :

স্বাধীনতা-আন্দোলনত চাহ-মজত্বৰ ভূমিকা নুই কৰিব নোৱাৰি। স্বাধীনতা-আন্দোলনত যোগ দিয়াৰ বাবে দৰং জিলাৰ হেলেম চাহ-বাগিচাৰ দুজন মজত্বৰক সুদূৰ হেলেমৰ পৰা তেজপুৰলৈ খোজকঢ়াই আনি তেজপুৰ জেলত ভৰাই ৰাখিছিল। আন্দোলনৰ কামত পণ্ডিত মদন মোহন মালব্য অসমলৈ আহোঁতে, তেওঁৰ অহাটো বন্ধ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰোঁতে বাগিচাৰ বনুৱা-সংগঠনে তাৰ তীব্ৰ বিৰোধিতা কৰাত সংগঠনৰ মুখিয়াল শ্ৰীঅৰ্জুন ঘাটোৱাৰে ছয় মাহ সশ্রম কাৰাদণ্ড খাটিব লগা হৈছিল। ১৯৪২ চনত উত্তৰ লক্ষ্মীমপুৰত যেতিয়া আন্দোলনৰ জুই জ্বলিছিল আৰু ১৪৪ ধাৰা আইন জাৰি কৰি শ শ মানুহক জেলত ভৰাইছিল তাৰ ভিতৰত শ্ৰীগোজাধৰ কুৰ্মী, ৩মহাচল গড়, ৩জগমোহন গড়, ৩শম্ভুৰাম গড় আৰু ৩প্ৰতাপ গড়কে আদি কৰি অনেক মজত্বৰো আছিল। সেই চনৰে ২০ ছেপ্তেম্বৰত যেতিয়া ঢেকিয়াজুলি থানাত পতাকা তুলিবলৈ গাঁও আৰু বাগিচাৰ হাজাৰ হাজাৰ মানুহ গোট খাইছিল আৰু শোভাযাত্ৰা কৰি আগবাঢ়ি গৈছিল তেতিয়া পুলিচৰ গুলিত ৩মনবৰ নাথ, ৩মোলোক নেওগ, ৩মুহিৰাম কোঁচৰ লগত ৩দয়ালু পানিকা, ৩মঙ্গল কুৰ্মী আৰু ৩ৰামচৰণ গোৱালায়ো গ্ৰাণ হেৰুৱাব লগা হৈছিল। উখা চাহ-বাগিচাৰ সাহসী ডেকা “তেহলু”ৰে পুলিচৰ নিৰ্মম অত্যাচাৰৰ বলি হব লগা হৈছিল। পুলিচৰ লাঠীৰ কোবত তেহলুৰ কামিহাড় ভাগে আৰু মূৰৰ খাপৰি ফাটি মৃত্যু-মুখত পৰে। আন্দোলনত যোগ দিয়াৰ বাবে ম’হখুটি আৰু চক্টক চাহ-বাগিচাৰ মুঠ এশজন মজত্বৰে সশ্রম কাৰাদণ্ড খাটিব লগা হৈছিল। চতিয়া, সৰুপথাৰ,

ডুমডুমা আৰু যোৰহাটৰ অনেক চাহ-মজতুৰে স্বাধীনতা-আন্দোলনত সক্ৰিয়ভাৱে অংশ গ্ৰহণ কৰাৰ ফলত জেলখানাৰ ভাত খাব লগা হৈছিল। নিৰ্ভৰযোগ্য তথ্য-পাতিৰ অভাৱত সবিশেষ বৰ্ণনা দিব পৰা নগল যদিও এটা কথা ঠিক যে স্বাধীনতা আন্দোলনত চাহ-মজতুৰ সমাজে নিঃস্বার্থভাৱে জপিয়াই পৰিছিল। স্বাধীনতা আন্দোলনত অসমৰ চাহ-মজতুৰৰ ভূমিকা বিশেষভাৱে লেখত ল'বলগীয়া।

ইয়াৰ উপৰিও অসমৰ ভাষা আন্দোলন, মাধ্যম আন্দোলন, তেল শোধনাগাৰ আন্দোলন আৰু বিদেশী নাগৰিক বিতাৰণ আন্দোলনত অসমৰ দ্বিতীয় প্ৰধান জনগোষ্ঠী চাহ-মজতুৰ সমাজে এক বিশিষ্ট ভূমিকা গ্ৰহণ কৰি আহিছে। অসমৰ পৰা বিদেশী নাগৰিক বহিষ্কৰণৰ দাবীত চলা গণ-আন্দোলনত চাহ-মজতুৰ আৰু প্ৰাক্তন চাহ-মজতুৰসকলে সক্ৰিয়ভাৱে অংশ গ্ৰহণ কৰে। আন্দোলনত জপিয়াই পৰি কোঁপাতি চাহ-বাগিচাৰ শ্ৰীবাদনা উৰাওব দৰে বহুতে আনকি প্ৰাণ পৰ্যন্ত বিসৰ্জনো দিয়ে।

অসমৰ চাহ-বাগিচাখিনিৰ নাম, ডাকঘৰ সহ তলত দাঙি ধৰা হ'ল। বাগিচাসমূহ জিলা হিচাবে ভাগ কৰি দেখুওৱা হৈছে:—

শিৱসাগৰ জিলা

চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ	চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ
অভয়জান	গোলাঘাট	বৰচৈ কট (নৰ্থ)	তিতাবৰ
আইদেউ পুখুৰী	আইদেউ পুখুৰী	বৰজাজান	যোৰহাট
আইদেওবাৰী	সোণাৰি	বহুৰা	লুমলিগড়
আমগুৰী	আমগুৰী	বেহুৰা	নাজিৰা
আনন্দপুৰ	বোকাখাট	বেমুলাপুৰ	সোণাৰি
আঠাবাৰী	ৰাজমাই	ভগৱান	বৰপথাৰ
বাঘচুং	চিনামৰা	ভগদাবাৰী	যোৰহাট
বাহনী	খৰিকটীয়া	ভৱানীপুৰ	তিতাবৰ
বাইদেহা	ন-কচাৰি	ভূঞাখাট	বৰহাট
বালিজান	ওৱাটিং	বিষ্ণুপুৰ	সাপেখাটী
বামুনপুখুৰী	নাজিৰা	বগধোলা	লেটেকুজান
বামুনবাৰী	যোৰহাট	বগীজান	গোলাঘাট
বনমালী	বনমালী	বৈশাহাবি	চেলেংহাট
বাৰাণীপুৰ	বাদলীপাৰ	বোকাহোলা	তিতাবৰ
বৰবৰুৱাখাট	সাপেখাটী	বোকাজান	বোকাজান
বৰপথাৰ	বৰপথাৰ	বোকাখাট	বোকাখাট

চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ	চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ
বলমা	ন-কচাৰি	দেওপানী	সৰুপথাৰ
ববাহী	সোণাৰি	ছুকলিঙিয়া	মৰিয়নি
ববাচালী	ববহাট	দেশীও	মৰিয়নি
বববাম	আমগুৰী-হলোৱাটিং	ধূলি	তিতাবৰ
ববহাট	ববহাট	দিফলু	বোকাখাট
ববহোলা	ফৰকাটিং	দিগলিহোলা	ববপথাৰ
ববজান	ববজান	দিকচম	মৰান
ববকাঠনী	গোলাঘাট	দোলাগুৰী	লেটেকুজান
ববপাত্ৰ	ববহাট	দয়াং	ওৱাটিং
ববচাপৰি	নুমলিগড়	ডুমবদলং	মৰান
ববচিলা	টিফুক	দৰিয়া	বাহুলীপাৰ
বব টিমোন	সাপেখাটী	দফলাটিং	তিতাবৰ
ববটিং	গোলাঘাট	দক্ষিণহেংবা	ববজান
বচাবাৰী	তিতাবৰ	ছুৰ্গাবাৰী	লাইগড়
বুখীয়াল	লেটেকুজান	ফৰকাটিং	গোলাঘাট
চপাজান	যোৰহাট	গৰ্ব, পৰ্বত	চোলেংহাট
চেনিজান	যোৰহাট	গটঙা	গটঙা
চেৰিদিয়াৰ পৰ্বত	নাজিৰা	গেলেকি-আঠখেল	আঠখেল
চিনামবা	চিনামবা	ঘিলাধাৰী	বকুৰাগাওঁ
দহিঙীপাৰ	মৰিয়নি	ঘৰাজান	সাপেখাটী
দলোৱাজান	ওৱাটিং	গোবিন্দপুৰ	তিতাবৰ
দময়ন্তী	টিয়ক	গোবিন্দপুৰ	লেটেকুজান
দিপলিং	সোণাৰি	গোহাঁইবাৰী	নকচাৰি
দিহা	যোৰহাট	গোলাঘাট	গোলাঘাট

চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ	চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ
গৰাজান	ববহোলা	কাঠনীবাৰী	মৰিয়নি
গকঙা	গোলাঘাট	খাগৰিজান	সাপেখাটী
গোঁচাইবাৰী	নিতাই পুখুৰী	খৰিকটীয়া	খৰিকটীয়া
হালমিৰা	গোলাঘাট	খঙ্গি	ৰাজমাই
হালমিবামুখ	গোলাঘাট	খুমটাই	মৰান
হাথীকুলী	বোকাখাট	কোলাকোটা	ববহাট
মক চবাই	যোৰহাট	খনিকৰ-দালিম	চোলেংহাট
শাওঁতলী	শাওঁতলী	কুমটাই	বাদলীপাৰ
শিঙবাজান	ভাজো	কুপাহুৱাটিং	ববজান
শিঙৰিজান	মৰান	কঠালগুৰি	মৰিয়নি
হিৰাজান	তিতাবৰ	কুৰুবিহাৰী	ৰাজমাই
হোলোঙাজান	যোৰহাট	কুহুম	তিতাবৰ
হোলোঙাগুৰি	মৰিয়নি	লাহৰিজান	মণিপুৰ ৰোড
হালোৱাটিং	আমগুৰী-হালোৱাটিং	লক্ষীবাৰী	যোৰহাট
শনোৱাল	মৰিয়নি	লক্ষ্মীজান	নাজিৰা
জবকা	সোণাৰি	লেটেকুজান	লেটেকুজান
যাদবপুৰ	কুপবাধৰা	লেঙেৰী ডিমাপুৰ (মণিপুৰ ৰোড)	
জগতুৱাৰ	টিয়ক	লেটেকুজান	খৰিকটীয়া
জামুগুৰি	ওৱাটিং	লাকুৱা	লাকুৱা
জনক তুলী	বববাম	লক্ষ্মীবাৰী	জামুগুৰি
কাকডোঙা	গটঙা	মেকিপুৰ	নাজিৰা
কাকজান	ন-কচাৰি	মধুপুৰ	তিতাবৰ
কমলপুৰ	যোৰহাট	মাছুৰিয়া	নাজিৰা
কাহু	সাপেখাটী	মজিদপুৰ	সাপেখাটী

চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ	চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ
মৰঙী	লেটেকুজান	নিৰ্মলকুমাৰ	মণিপুৰবোড
মেজেঙ্গা	তিতাবৰ	লুমলিগড়	লুমলিগড়
মেলৈং	ন-কচাৰি	ওৱাটিং	ওৱাটিং
মিচামৰা	বাদলীপাৰ	পাভজান	বৰপথাৰ
মেথনা	বোকাখাট	পতুমনি	গোলাঘাট
মহিমা	বোকাখাট	ৰাধাবাৰী	বাদলিপাৰ
ম'হখুটি	ম'হখুটি	ৰাইডাং	বৰহাট
মকৰং	ফৰকাটিং	ৰাজাবাৰী	তিতাবৰ
মমময়	ন-কচাৰি	ৰাজাবাৰী	লেটেকুজান
মাচকৰা	শিমলুগুৰি	ৰাজাবাৰী	ৰাজমাই
মুদৈজান	টিয়ক	ৰাজমাই	ৰাজমাই
মুক্তাবাৰী	বৰহাট	ৰামনগৰ	বৰপথাৰ
মুৰমুৰীয়া	চিনামৰা	বত্ৰাপুৰ	আইদেউপুখুৰী
মনফুলনী	গোলাঘাট	বাংমা	বৰপথাৰ
মুত্ৰাপুৰ	চাফাই	বংদৈ	তিতাবৰ
নাগিনীজান	ন-কচাৰি	বৰৈয়া	যোৰহাট
নাহৰবাৰী	গোলাঘাট	বঙাগড়া	বাদলীপাৰ
নাহৰহাবি	লাকুৰা	বঙাজান	মৰঙী
নাহৰজান	বোকাখাট	শালকাঠনী	সাপেখাটী
নামবৰনদী	বৰপথাৰ	বঙামাটি	বাদলীপাৰ
নপুক	চাফাই	চাংচুৰা	গটঙা
নাৰায়ণপুৰ	তিতাবৰ	সকমথুৰা	লাকুৰা
নেথ্ৰিটিং	দেবগাওঁ	স্কটিচআসাম	খৰিকটিয়া
নিউশনোৱাল	মৰিয়নি	চেলেং	চেলেংহাট

চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ	চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ
চিমৰাইপুৰ	ধোলাগুৰি	টিপোমিয়া	খৰিকটিয়া
শোভনেশ্বৰী (চিলনিজান)	বৰপথাৰ	তিকাৰাল	ন-কচাৰি
শিঙিমাবী	বৰপথাৰ	বৰভেটাফিল্ড	চিনামৰা
শিংবিজান	খৰিকটিয়া	টোৱাকক	টোৱাকক
চকিটিং	বৰজান	টাইৰং	খৰিকটিয়া
চকলাটিং	গটঙা	উমাবাৰী	ন-কচাৰি
সোণাৰি	সোণাৰি	উষা	ফৰকাটিং
চৰাইপানী	তিতাবৰ	চুঙাজান	ওৱাটিং
চটাই	যোৰহাট	গ্ৰীনভিউ	চিনামৰা
শ্ৰীশিবাবী	গেলেকি	চাউথ বৰচয়কাটা	তিতাবৰ
চাফাই	চাফাই	নাজিৰা	নাজিৰা
সুন্দৰপুৰ	বৰুৱানগৰ	মেজেঙ্গা চাইদিং	নাজিৰা
চন্টক	চন্টক	চদৰ	চিনামৰা
স্বৰ্ণপুৰ	খৰিকটিয়া	চিলভেটা	বোকাখাট
চৈকোটা	খৰিকটিয়া	গোবিন্দপুৰ	
চৈবাৰী	তিতাবৰ	চুলালবাৰী	যোৰহাট
টিয়ক	টিয়ক	বৰুৱানগৰ	শিৱসাগৰ
ঠেঙালবাৰী	গটঙা	বানচপতি	গোলাঘাট
থাওৰা	ৰাজমাই	উদয়ন	গোলাঘাট
টিমোন	ভজো	লিগিৰি পুখুৰী	নাজিৰা
টিমোনহাবি	সাপেখাটী	ডবা	মৰান
টিঙলীবাম	সোণাৰি	হাজোৱা	নাজিৰা
টিয়ক	সোণাৰি	হুমানবাগ	নাজিৰা

চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ	চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ
লহপহীয়া	যোৰহাট	কোৱাৰিবাৰী	সাপেখাটি
নাজিৰা চেফ্টেল	নাজিৰা	খুনা	লাকুৱা
নিউ মজিদপুৰ	সাপেখাটি	গেলেকি	লাকুৱা
মজিদপুৰ	সাপেখাটি	চামুগুৰি	গটঙ্গা
কমাৰবন্ধা	গটঙ্গা	মবন্ধা	গটঙ্গা
গৰআলী	চেলংঘাট	হুৱাবাৰী	মৰান
যোগিভেটা	ন কচাৰি	কচুজান	তিতাবৰ

ডিব্ৰুগড় জিলা

চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ	চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ
আচাবাম	নামৰূপ	বালিজান চাউথ	চাবুৱা
আহমেদি	ডিকম	বালিমাৰা	বালিমাৰা
আমুলগুৰি	বাজাআলি	বাচমতি	লাহুৱাল
আনন্দ	পঠালিপাম	বজালনি	মাহকুম
আনন্দবাগ	মাহকুমজংচন	বিচাকুপি	ডুমডুমা
আনন্দবাৰী	হুগ্ৰীজান	বিহাটিং	ডিব্ৰুগড়
আজিজ বাগ	টিং	বেটজান	মাহকুম
বাগজান	ডুমডুমা	বামুণ	খোৱাং
বাগৰদিয়া	টেঙাখাট	বৰজান	তিনিচুকীয়া
বাহাছৰ	তিনিচুকীয়া	ভাবতীয়া	জয়পুৰ
বালিজান	হুগ্ৰীজান	বিজলিবাৰী	হুগ্ৰীজান
বালিজান নৰ্থ	চাবুৱা	বাচাপাথাৰ	মদাবখাট

চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ	চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ
বগাপুৰী	ডিগবৈ	দিঘলতৰং	ডুমডুমা
বকুল	লাহোৱাল	ডিকম	ডিকম
বগপাৰা	ডুমডুমা	দিল্লী	নামৰূপ
বৰভেটা	তিনিচুকীয়া	দিনজান	বাঙাগাবা
বৰবকুৱা	বৰবকুৱা	দিনজয়	চাবুৱা
বৰছুবাম	চিলেমাব	দিবাই	মৰান
বৰছুবী	ডুমডুমা	ডিবিয়ল	হুগ্ৰীজান
বাদমাৰেটা	ডুমডুমা	দিবহিব ম	ভজো
চাবুৱা	চাবুৱা	ডিৰক	মাৰ্ঘেৰিটা
চান্দমাৰী	তিনিচুকীয়া	দোৱামাৰা	ডুমডুমা
চাৰিআলি	মনপুচি	ডুলিয়াম	খোৱাং
জালাননগৰ (চাউথ)	জালাননগৰ	দৰ্গাপুৰ	বৰবকুৱা
চুটটিংবাই	তিনিচুকীয়া	এথেলওড	জালাননগৰ
ছমুখীয়া	ডুমডুমা	গঙ্গাবাৰী	মাকুম
দাইচাজান	তালাপ	গৌৰিশঙ্কৰ	দোনিংমুখ
ডাংবী	তালাপ	ঘোণাজান	লাহোৱাল
দিয়ামলী	ডুমডুমা	ঘূৰণীয়া	ডিব্ৰুগড়
দিহিং	মাৰ্ঘেৰিটা	গেলাপুখুৰী	তিনিচুকীয়া
ডিখবাই	বাজমাই	গনেশবাৰী	ডিকম
দেহল	হুগ্ৰীজান	গ্ৰীনউড	ডিব্ৰুগড়
ডেচাম	নাহৰবটীয়া	শালমাৰী	খোৱাং
ঢেলাঘাট	তিনিচুকীয়া	হাইচৰা	ডুমডুমা
দৈদাম	বৰহাপজান	হাপজান	মাকুম-জংচন
ঢলা	ঢলা	হাপজানপৰ্বত	নামৰূপ

চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ	চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ
হৰিশপুৰ	নামৰূপ	খাৰজান	পানীতোলা
হাতীজান	হুগ্ৰীজান	খাটাংপানী	ডিগবৈ
হাটখোলা	বৰবৰুৱা	খেবোমীয়া	লাহোৱাল
হাতীআলি	চাবুৱা	খটোজান	তিনিচুকীয়া
হাবেদা	মাকুম	খোৱাং	তালাপ
হেজেলবেন্ধ	ডিকম	খনিকৰ	ডিক্ৰগড়
শিলিখা	বৰহাপজান	খোৱাং	খোৱাং
শুকানগুৰী	বৰহাপজান	কলিয়াপানী	কলিয়াপানী
হোলেংহাবি	ডিগবৈ	কুমচাং	ডুমডুমা
হুগ্ৰীজান	হুগ্ৰীজান	লংঘৰজান	নাইবকটীয়া
শুকানপুখুৰী	তিনিচুকীয়া	লাংকাচি	মাকুম জংচন
ইটাখুলি	তিনিচুকীয়া	লিডু	লিডু
জয়পুৰ	জয়পুৰ	লেংবাই	চাবুৱা
জালান নগৰ	জালান নগৰ	লেপেটকাটা	বৰবৰুৱা
জলপুনীয়া	পানীতোলা	লেম্বুগুৰি	তিনিচুকীয়া
জামিৰা	ডিক্ৰগড়	লংবয়	ৰাজগড়
জুতলীবাৰী	হুগ্ৰীজান	লংচোৱাল	বৰহাপজান
কাজনীবাৰী	ৰঙাগড়া	মদাবখাট	মদাবখাট
কৈলাশপুৰ	মদাবখাট	মধুটিং	হুগ্ৰীজান
কামিনী	হুগ্ৰীজান	মহাদেওবাৰী	হুগ্ৰীজান
কাঁজিখোৱা	পানীতোলা	মহাকালি	হুগ্ৰীজান
কৰঙনী	টিংখং	মাইজান	ডিক্ৰগড়
কেন্দুগুৰী	ৰাজগড়	মানকটা	ডিক্ৰগড়
কেহোং	হুগ্ৰীজান	মানখোৱা	ডুমডুমা

চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ	চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ
মনহৰি	ডিকম	আওফলীয়া	মৰান
মাৰ্ঘেৰিটা	মাৰ্ঘেৰিটা	পাভজান	বৰহাপজান
মাউড	চাবুৱা	পতুমণি	তিনিচুকীয়া
মায়াজান	হুগ্ৰীজান	পানীতোলা	পানীতোলা
মোহনবাৰী	মোহনবাৰী	পৰশুৰাম	পানীতোলা
মোকালবাৰী	ডিকম	ফিলবাৰী	ডুমডুমা
মোলান	বৰহাপজান	পাৰ্বতীপুৰ	টিংখং
মনখুচি	হুগ্ৰীজান	ফুকনবাৰী	চাবুৱা
মৰাণ	মৰান	পিপৰাতলী	চাবুৱা
মথলা	ডিক্ৰগড়	পাঠৈ	পাঠৈ
মটক	লাহোৱাল	পৃথোনগৰ	বিহাবাৰী
নাগাহালী	ডিক্ৰগড়	বাইডাং	ডুমডুমা
নাইবকটীয়া	নাইবকটীয়া	বজাভেটা	ডিক্ৰগড়
নাইবতলী	ডিকম	বাজাআলি	হুগ্ৰীজান
নলনী	তিনিচুকীয়া	বাজগড়	টিংখং
নামদাং	মাৰ্ঘেৰিটা	বোমাই	লাহোৱাল
নামৰূপ	নামৰূপ	বোকং	বালিমৰা
নামচাং	জয়পুৰ	ৰঙাগড়া	ৰঙাগড়া
নপাফু	চাবুৱা	বাঙলীটিং	লাহোৱাল
চুকেৰাটিং	চাবুৱা	ৰূপাই	ডুমডুমা
নীলমনী	টিংখং	সদাশিৱ	তালাপ
নখুই	তিনিচুকীয়া	চামডাং	ডুমডুমা
নাডুৱা	ডিকম	শঙ্কৰ	চৈখোৱাঘাট
ওৱাকলন	ডিকম	শান্তি	হুগ্ৰীজান

চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ	চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ
সৰুজিনি	টিংখং	ওদালগুৰি	পানীতোলা
সত্যনাৰায়ণ	বালিমৰা	উমাতৰা	নামৰূপ
শিয়ালকাটা	চাবুৰা	জালনী	ভূগ্ৰীজান
শগুনবাৰী	মাৰ্ঘেৰিটা	মেলা	বৰবৰুৱা
চেপন	মৰান	বলাই	বৰবৰুৱা
চেচাঁ	ডিব্ৰুগড়	দেৱান	বৰবৰুৱা
সেউপুৰ	তিনিচুকীয়া	বগপৰা	বিহাবাৰী
শলমাৰী	টিংখং	মিলীমা	তিনিচুকীয়া
শিংলিজান	লাহোৱাল	জকাই	পানীতোলা
তালাপ	তালাপ	পানীতোলা চেফ্টেল	পানীতোলা
তামুলবাৰী	লাহোৱাল	পানীতোলা চাইনটিক	পানীতোলা
তাৰা	ডুমডুমা	মগাবীৰ	বৰবৰুৱা
তৰাজান	জয়পুৰ	পাৰ্বতীপুৰ	মদাৰখাট
তিলৈজান	মৰান	মধুবন	ভূগ্ৰীজান
টেঙাপানী	মাকুম জংচন	সদাশিৱ নিউ	মদাৰখাট ডিকম
তিনি আলি	নাহৰকটীয়া	বালিজান নৰ্থ গ্ৰুপ	চাবুৰা
থানাই	ডিকম	হাতীমাৰা	ভূগ্ৰীজান
প্ৰভাত	লাহোৱাল	মুকুল	জালান নগৰ
টিঙ্গামীৰা	ডুমডুমা	দেওলীয়া	ভূগ্ৰীজান
টিংখং	টিংখং	ডুমডুমা	ডুমডুমা
টিপম	ডিগবৈ	ইথলবাৰী	ডিগবৈ
টিপুক	তালাপ	পেঙেৰী	ডিগবৈ
টঙনীগাওঁ	ডুমডুমা	ঢেলীয়া	আওফুলীয়া চাবালি
শ্ৰীকৃষ্ণ	ডিগবৈ	কামাখ্যাবাৰী	ডিকম

চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ	চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ
মতিগড়	লাহোৱাল	বৰবাৰী	চাবুৰা
পাৰ্বতীপুৰ	ন-হলীয়া		

লক্ষীমপুৰ জিলা

চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ	চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ
আনন্দ	পথালিপাম	জয়চিং	উঃ লক্ষীমপুৰ
বৰদেওবাম	পথালিপাম	কলিয়ামাৰী	উঃ লক্ষীমপুৰ
চিনাতলী	উঃ লক্ষীমপুৰ	মধুপুৰ	মাছখোৱা
ছলাহাট	উঃ লক্ষীমপুৰ	পতুমনা	উঃ লক্ষীমপুৰ
দিজু	উঃ লক্ষীমপুৰ	চিয়াজুলি	উঃ লক্ষীমপুৰ
দিবপাই	ওখমাটি	চিলনীবাৰী	ছলীহাট
হাৰমতী	লালুক		

দৰং জিলা

চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ	চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ
আদাবাৰী	বালিপাৰা	বৰগাং	বৰগাং
তুলিপ	ঢেকিয়াজুলি	বৰগৰা	খাকপেটীয়া
অম্বিকা	খৈবাবাৰী	বেতালি	মাজবাট
আটাৰিখাত	আটাৰিখাত	বিহালি	বিহালি
বাহিপুখুৰী	মাজবাট	বেলগিৰি	দৰং-পানেৰি
বামগাওঁ	বালিপাৰা	বেটিবাৰী	মাজবাট

চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ	চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ
ভেৰগাওঁ	খৈবাবাৰী	ডিমাকুছি	ডিমাকুছি
ভোলাপুৰি	গহপুৰ	ডফলাগড়	হেলেম
ভুটিয়াচাং	পেনেৰিহাট	দৰং	বিন্দুকুৰি
বৰবিল	বৰগাং	মনাবাতী	দৰং-পানেৰি
বৰচলা	দৰং-পানবাৰী	গৰালী	বৰজুল
বৰঙ্গাজুলি	ডিমাকুছি	জিঞ্জিয়া	বৰগাং
বৰজুলি	বৰজুলি	গহপুৰ	গহপুৰ
ব্রহ্মাজান	হেলেম	হেলেম	হেলেম
বৰপুখুৰী	চাৰিআলি	হৰচুৰা	বালিপাৰা
বুৰৈ	হেলেম	হাতীগড়	হাতীগড়
বাদলাপাৰা	ডিমাকুছি	হিৰাজুলি	দৰং-পানেৰি
চন্দন	ওদালগুৰি	হুগ্ৰাজুলি	মাজবাট
চাৰিহুৰাৰ	ঢেকিয়াজুলি	জুলিয়া	দৰং পানেৰি
চিকৰমাটি	দলগাওঁ	কচাৰি গাওঁ	বাঙাপাৰা
কোৰামুৰ	হাতীগড়	কলনী	বাঙাপাৰা
ঢেকিয়াজুলি	ঢেকিয়াজুলি	কৌপাতী	খাকপেটীয়াঘাট
দিৰিং	পাঠৈ	কৃষ্ণ-চুচাইবিনী	খৈবাবাৰী
ধেনদাই	বৰজুলি	লামাবাৰী	মাজবাট
ধেৰাই	ঢেকিয়াজুলি	মহালক্ষী	চতিয়া
ধূলাপাছুং	ঠাকুৰবাৰী	মাজুলি	হাতীগড়
ধূলি	পাঠৈ	মাজুলিগড়	চতিয়া
ধনত্ৰী	মাজবাট	মাজবাট	মাজবাট
ডিব্ৰু-দৰং	দৰং-পানেৰি	মিজিকাজান	মিজিকাজান
দিকৰাই	চতিয়া	সোনাবাৰী	বৰগাং

চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ	চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ
মুহিনীপুৰ	দৰং-পানেৰি	চাপই	দৰং-পানেৰি
নাহৰণি	বাঙাপাৰা	চৈচা	ঠাকুৰবাৰী
নামগাওঁ	ঠাকুৰবাৰী	শাকোমোঠা	চতিয়া
নাৰায়ণপুৰ	ঢেকিয়াজুলি	শ্যামগুৰ	দৰং-পানেৰি
নিউ পুৰুফাৰী	গহপুৰ	শিংৰি	ঢেকিয়াজুলি
নীলপুৰ	চাৰিআলি	শিংৰিমাৰি	কলাইগাওঁ
নিৰ্মলা	হেলেম	চাধাক	চাৰি আলি
নোৱানদী	কলিয়া গাওঁ	চনাবিল	বিন্দুকুৰি
ননৈপাৰা	পানেৰিহাট	চনাজুলি	বৰজুলি
নোৰবাৰী	তেজপুৰ	চুলা	আটাৰিখাত
অৰুণ	ঢেকিয়াজুলি	তাবাজুলি	বৰজুলি
নয়াঘগ্ৰা	গহপুৰ	তেজপুৰ গগ্ৰা	বিন্দুকুৰি
ওৰাং	মাজবাট	টিংখৰিয়া	দৰং-পানেৰি
ওৰাংজুলি	পানেৰিহাট	টঙানী	মঙ্গলদৈ
পাঠৈ	পাঠৈ	টুপীয়া	বঙাচকুৰা
পানবাৰী	দৰং-পানেৰি	চিৰাজুলি	ঢেকিয়াজুলি
পানেৰি	পানেৰিহাট	বাঘমাৰি	চাৰিআলি
প্ৰতাপগড়	চতিয়া	হৰচুৰা	বালিপাৰা
ফুলবাৰী	বালিপাৰা	নাহৰণি	ঠাকুৰবাৰী
ৰূপাজুলি	বিন্দুকুৰি	খৈবাবাৰী	হাতীগড়

নগাওঁ জিলা

চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ	চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ
আমলখী	চালনা	জগদস্থ	কুঠৰি
বৰপানী	কামপুৰ	লুংচুং	চাপানলা
বুঢ়াপাহাৰ	জখলাবন্ধা	মাটিয়া পাহাৰ	চাপানলা
চাপানলা	চাপানলা	আমটৈ	আমটৈ বাজাৰ
দিজুভোল	চালনা	ননৈ	চালনা
গোপালকৃষ্ণ	কিলিংভেলি	চাগমুটীয়া	জখলাবন্ধা
জিয়াজুৰি	চাপানলা	চালনা	চালনা
কেলিডিন	চালনা	চিকমি	জখলাবন্ধা
খাটুন	নগাওঁ	চুকান জুৰি	নগাওঁ
কলিয়াবৰ	শিলঘাট	খানাজান	চাপানলা
কন্দলী	কঠিয়াতলী	ধানতোলা	চাপানলা

গোৱালপাৰা জিলা

চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ	চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ
বাংলাবাৰী	কোকোবাঝাৰ	কৃষ্ণকলী	চৈবাৰী
বীৰঝাৰ	বড়াইগাওঁ	কোকোবাঝাৰ	কোকোবাঝাৰ
চাপৰ	চৈবাৰী	মৈজাঙা	গোৱালপাৰা
চৈবাৰী	চৈবাৰী	মৰনৈ	ডিংডিঙিয়া
দলোৱাবাৰী	বাংলাবাৰী	শিমলিতলা	শিমলিতলা

কামৰূপ জিলা

চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ	চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ
আমচং	ডিগাক	বামগাওঁ	বামগাওঁ
মান্দাকাটা	মান্দাকাটা	বামচাহী	গুৱাহাটী
বৰদোৱাৰ	বৰদোৱাৰ	ৰাণী	মাজাৰা
চোংচালি	গুৱাহাটী	সোনাপুৰ	সোনাপুৰ
ডুমনী	ডুমনী	তপচিয়া	গুৱাহাটী
ফাতেমাবাদ	বৰপেটা ৰোড	দিলোৱাৰ	মান্দাকাটা
মেনকা	মেনকা	দেৰব	নাগ্ৰীজুলি
নাগ্ৰীজুলি	নাগ্ৰীজুলি		

কাচাৰ জিলা

চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ	চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ
আয়না খাল	মনাচেৰা	বিদ্যানগৰ	তুল'ভচৰা
আমবা নগৰ	আমবা নগৰ	বিনাকান্দি	লক্ষীপুৰ
আপীন	কাটলিচেৰা	বৰোজালিঙ্গা	কচকান্দি
আবকাঠিপুৰ	শিলচৰ	বৰকাই	চিলোৰী
আয়লাবাৰী	আয়লাবাৰী	বদৰপুৰ	বদৰপুৰ ঘাট
বাইটাখাল	চান্দখিৰা	বন্দুকমাৰা	তুৱাৰবন্ধ
বালাচেৰা	বৰখোলা	বাৰ্মিৰেইচ	চালচাপ্ৰা
বুৰিঘাট	বুৰিঘাট	বাৰটল	দেৱান
ভূৱনধৰ	পালংহাট	চাৰগোলা	ৰাতাবাৰী
বিক্ৰমপুৰ	চন্দ্ৰনাথপুৰ	চণ্ডীঘাট	উদাৰবন্দ

চাহ বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ	চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ
চন্দিপুৰ	চন্দিপুৰ	ইচাভিল	ইচাভিল
চাৰগোলাভেলি	বাতাবাৰী	জালালনগৰ	নীলামবাজাৰ
চিংকুৰি	শিলচৰ	জালালপুৰ	কালাইন
চিম্বুৰ	মতিনগৰ	নিউ জাতিঙ্গা ভেলি	দামচেৰা
কোচিপুৰ	কোচিপুৰ	বিবিঘাট	শিলচৰ
ফ্ৰেইগপাৰ্ক	কালাইন	কালিনগৰ	বামকুঞ্চনগৰ
কাটলিচেৰা	কাটলিচেৰা	কালিন	কালাইন
ডেগোবৰ	কালাইন	কালিনচেৰা	কালাইন
দাৰবাই	দাৰবাই	খুৰিল	দালু
দেৱান	দেৱান	কুস্তিৰ	কুস্তিৰ
ধলাই	কুকিচেৰা	কয়া	মনাচেৰা
দিলখুছি	লক্ষীপুৰ	কৃষ্ণ গোবিন্দ হৰিশ্চন্দ্ৰ	বৰাইগ্ৰাম
দলু	দলু	কুচিলা	মনাচেৰা
দলুগ্ৰাম	উদাৰবন্দ	কাঞ্চনপুৰ	মনাচেৰা
দয়পুৰ	উদাৰবন্দ	কুৰকুৰি	কালাইন
ছল'ভচৰা	ছল'ভচৰা	কাঠাল	শিলচৰ
ছৰ্গানগৰ	নীলাম বাজাৰ	লাবাক	দেৱান
ছৰাৰবন্দ	ছৰাৰবন্দ	লালাচেৰা	বাৰ্ণাৰপুৰ
কুস্তিৰগ্ৰাম	কুস্তিৰ	শ্ৰীবাহুল	ভাঙ্গাবাজাৰ
চুটদিয়া	এৰালিগ'ল	লালামুখ	লালা
গম্বিয়া	ওলিভিয়াচেৰা	লাচিঙ্গল	উদাৰবন্দ
হাতীচেৰা	উদাৰবন্দ	লাঙ্গাই ভেলি	চান্দখিৰা
হাতীখিৰা	হাতীখিৰা	মদনপুৰ	নীলাম বাজাৰ
ইৰিংমাৰা	ছৰাৰবন্দ	মাছুৰা	উদাৰবন্দ

চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ	চাহ-বাগিচাৰ নাম	ডাকঘৰ
মাজাগ্ৰাম	উদাৰবন্দ	সৰস্বতী	ছৰাৰবন্দ
মানিক নগৰ	মানিকনগৰ	কামলদিয়া	মেদলী
মণিপুৰ	মণিপুৰ বাগান	শিৰিচ পুৰ	হাইলাকান্দি
মাটি'চেৰা	কুস্তিৰ	চিলকুৰি	চিলকুৰি
মমিয়ৰখাল	মমিয়ল	চিংলাচেৰা	ছল'ভচেৰা
নোৱাৰবন্দ	ছৰাৰবন্দ	চনাই চেৰা	বিদ্যানগৰ
পলুৰ বন্দ	বাচ কান্দি	চাহালীয়া	জফিৰবন্দ
পাথাৰ চেৰা	কুস্তিৰ	চাউথাচৰ	জফিৰবন্দ
পাণামাৰা	উদাৰবন্দ	মহমদপুৰ	হাইলাকান্দি
পখিনি	চান্দখিৰা	শ্ৰীকনা	শ্ৰীকনা
পলৈ	পলৈ	শুভং	দলু
প্ৰমোদনগৰ	প্ৰমোদনগৰ	চুলতানীচেৰা	চুলতানীচেৰা
ৰাবানীয়া	ভাঙ্গাবাজাৰ	টিলকা	লক্ষীপুৰ
বহমান নগৰ	মতিনগৰ	উদাৰবন্দ	উদাৰবন্দ
বাজাবামপুৰ	বামকুঞ্চনগৰ	উষাবাণী	এৰালিগল
বামপুৰ	দলু	বাৰ্ণাৰপুৰ	বাৰ্ণাৰপুৰ
বমণীকুঞ্চ	নীলামবাজাৰ	পশ্চিম জালিঙ্গ	ছৰাৰবন্দ
ৰূপাচেৰা	লালা	বামচণ্ডী	লালা
বোজকান্দি	বোজকান্দি	মনাচেৰা	মনাচেৰা
ৰুকনী	পালংহাট	হিলাৰা	হিলাৰা
বতনপুৰ	বোজকান্দি	বিনোদিনী	এৰালিগল

ওপৰত উল্লেখ কৰা চাহ-বাগিচাসমূহৰ নাম চৰকাৰৰ বহীত অন্তৰ্ভুক্ত। কিন্তু আয়কৰ ফাঁকি দিবৰ কাৰণেই হওক বা আন যি কোনো কাৰণতেই নহওক লাগে আৰু বহুত চাহ-বাগিচা আছে যিবোৰৰ নাম বা হিচাপ চৰকাৰৰ ঘৰত নাই।

সহায় লোৱা পুথি আদিৰ তালিকা

- ১। চাহৰ কথা—ডঃ দীননাথ বৰুৱা
- ২। চাহ-বাগিচাৰ সাহিত্য-সংস্কৃতি—চামডাং সাহিত্য সভা
- ৩। অসমৰ চাহতলী শ্ৰীপদ্মনাথ বৰঠাকুৰ
- ৪। চাহ-বাগিচাৰ শ্ৰমিক আৰু আইন—শ্ৰীদেৱেশ্বৰ শইকীয়া
- ৫। চাহ-মজদুৰ—অসম চাহ-মজদুৰ সংঘ
- ৬। শ্ৰাবণিকা—অসম চাহ-শ্ৰমিক সংঘ
- ৭। অসমৰ নাট্য-নৃত্যকলা—শ্ৰীশ্ৰীৰাম চন্দ্ৰ গোস্বামী
- ৮। বহুৱাৰ সাংস্কৃতিক জীৱনত এভূমুকি—শ্ৰীনাৰায়ণ ঘাটোৱাৰ
- ৯। The History of the Indian Tea Industry —
Sir Percival Griffths.
- ১০। Assam Tea Plantation Provident Scheme.
- ১১। Assam District Gazetteers
- ১২। Agony of Assam—Nilima Dutta.
Kumar Kishore.

